

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie

VOLNÝ ČAS OBYVATEL OBCE VELÍKOVÁ

Magisterská diplomová práce

Obor studia: Sociologie - andragogika

Lucie Kabešová

Vedoucí práce: PhDr. Helena Kubátová, Ph.D.

Olomouc 2017

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci 14. 12. 2017

Lucie Kabešová

Poděkování

Mé poděkování patří doktorce Heleně Kubátové, za odborné vedení, trpělivost a ochotu kterou mi v průběhu zpracování diplomové práce věnovala. Děkuji také svým blízkým, kteří mě podporovali, speciálně mojí babičce Marii Holíkové.

Anotace

Jméno a příjmení:	<i>Lucie Kabešová, Bc.</i>
Katedra:	Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie
Obor studia:	<i>Sociologie a andragogika</i>
Obor obhajoby práce:	<i>Sociologie</i>
Vedoucí práce:	<i>PhDr. Helena Kubátová, Ph.D.</i>
Rok obhajoby:	<i>2018</i>

Název práce:	Volný čas obyvatel obce Velíková
Anotace práce:	Diplomová práce obsahuje kvalitativní výzkum, který je zaměřen na zkoumání způsobu trávení volného času obyvatel místní části Velíková. Výzkumu předchází charakteristika vybrané obce z hlediska sociodemografických ukazatelů a možností trávení volného času. Pilotáž je věnována nejen terénu, ale i vymezení pojmů volný čas, venkov a veřejný prostor. Data k tématu trávení volného času v obci jsou získána prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů. Analýza dat je provedena metodou zakotvené teorie. Data odhalují, že do způsobu trávení volného času zasahují jak individuální, tak sociální faktory. Z dat také vyplývá, že způsob trávení volného času se na vesnici oproti předchozím letům proměnil.
Klíčová slova:	volný čas, venkov, obyvatelé, tradice, práce, veřejný prostor
Title of Thesis:	Citizen's leisure time in Velikova village
Annotation:	Thesis contains quality research, which is focused on the study of leisure time of citizens of the local part Velíková. Previous to the research there is a part about the characteristic of village, which is aimed at the sociodemographic indicators and leisure time possibilities. The concept of leisure time, countryside and public space is defined in pilotage. Data about free time of inhabitants were

	gained by the method of semi-structured interviews. The data analysis is provided by the method of grounded theory. The way of spending leisure time affect individual and social factors. Data also suggest that the way of spending leisure time has changed in the village compared to previous years.
Keywords:	leisure, countryside, inhabitants, tradition, work, public space
Názvy příloh vázaných v práci:	Příloha č. 1 tabulka respondentů, příloha č. 2 scénář rozhovoru, příloha č. 3 tabulka selektivního kódování, příloha č. 4 fotografie místní části Velíková
Počet literatury a zdrojů:	25
Rozsah práce:	<i>117 896</i>

Obsah

Úvod.....	7
1. Teoreticko empirické kontexty.....	9
1.1 Velíková	9
1.1.2 Charakteristika obce	9
1.1.2 Co nalezneme v obci.....	11
1.1.3 Tradice a spolky.....	13
1.2 Pilotáž terénu.....	15
1.3 Volný čas.....	15
1.4 Venkov	18
1.5 Veřejný prostor.....	21
2. Metodika.....	22
2.1 Výzkumná otázka	23
2.2 Kritéria výběru případů	24
2.3 Metoda sběru dat	25
2.4 Scénář polostrukturovaného rozhovoru.....	25
2.5 Kontext rozhovoru.....	27
2.6 Sebereflexe výzkumníka	28
3. Volný čas obyvatel obce Velíková.....	30
3.1 Úprava kritérií volby případů	30
3.2 Úprava scénáře rozhovoru	31
3.3 Analýza.....	31
3.4 Intepretace dat	34
3.4.1. Příčinné podmínky	35
3.4.2. Jev	37
3.4.3. Kontext.....	39
3.4.4. Intervenující podmínky	43
3.4.5. Strategie jednání a interakce	46
3.4.6. Následky.....	47
Závěr	53
Zdroje.....	56
Seznam příloh	58
Příloha č. 1 Tabulka respondentů	1
Příloha č. 2 Scénář rozhovoru	2
Příloha č. 3 Tabulka selektivního kódování	3
Příloha č. 4 Fotografie místní části Velíková	4

Úvod

Ve své práci se zabývám tématem volný čas obyvatel venkovské obce Velíková. Sleduji, jak život na vesnici ovlivňuje trávení volného času obyvatel. Mým záměrem je pomocí polostrukturovaných rozhovorů získat emický pohled respondentů na téma volný čas. Volný čas je v dnešní době populárním tématem, kterým se zabývá pedagogika, sociologie, média a je zajímavým také pro trh. To, jak lidé tráví svůj volný čas je ve společnosti velmi aktuálním tématem. V současné době je na všechny jedince vyvíjen velký tlak, aby stíhali co nejvíce věcí, přičemž jednou z typických charakteristik volného času je svobodná volba. Způsob trávení volného času do jisté míry ukazuje individualitu a osobnost jedinců. Je tomu ale opravdu tak? Mnozí autoři poukazují na omezení svobody výběru. Lidé jsou vystaveni tlakům reklamy, prostředí a dalším vlivům, které mohou jejich způsob trávení volného času ovlivňovat. Přesto se jedinci snaží svůj volný čas využívat jako prostor, kdy se mohou oprostít od svých povinností a užívají si svých zájmů. Volný čas je pro ně možností, kdy se mohou odreagovat a utéct od reality. Jak chápou volný čas obyvatelé venkovské obce? Proměnil se způsob trávení volného času obyvatel Velíkové? O volném čase a jeho pojetí můžeme nalézt opravdu mnoho informací, nicméně problematice volného času na vesnici již tolik pozornosti věnováno není, proto jsem se rozhodla věnovat se jí v mé práci blíže.

Práce je strukturována do dvou velkých celků. V prvním z nich se věnuji charakteristice obce, co v obci nalezneme, tradicemi a zvyky, které jsou v obci dodržovány. Část věnovaná informacím o obci je významným kontextem pro sběr a analýzu dat. Lze se v ní dozvědět, kde se obec nachází, kolik má obyvatel, ale i jaké možnosti trávení volného času občané ve vesnici mají. Jsou zde uvedeny také veřejné prostory, kam mají možnost obyvatelé docházet za kroužky či veřejnými akcemi, které jsou ve vesnici organizovány. Dále se zde lze dočíst o volném čase a jeho odlišném pojetí. Jsou zde uvedeny definice od různých autorů. Rozebírám zde také pojmy venkov, který je, jak se můžeme dozvědět, obtížně definovatelný a veřejný prostor, který utváří dle Bergera s Luckmanem naši identitu.

Druhá část práce je věnována samotnému výzkumu, který zkoumá volný čas u obyvatel obce. Kvalitativním výzkumem, při kterém je pozornost věnována významům, jsem prostřednictvím rozhovorů získala informace od respondentů. Část tak obsahuje vymezení výzkumných otázek, které se týkají pojetí volného času obyvateli, proměny

způsobu trávení volného času a také, zdali občané svůj volný čas tráví převážně v soukromí, nebo využívají možností veřejného prostoru. Metodická část se věnuje kritériím výběru případů, metodě sběru dat a scénáři polostrukturovaného rozhovoru. Obsahem je také analýza, kde se prostřednictvím axiálního kódování mezi kategoriemi vytvořily kauzální vztahy. S kategoriemi a kauzálními vztahy dále pracuji při interpretaci dat.

Cílem práce je zachytit způsob trávení volného času ve vesnici z pohledu respondentů. K úspěšnému naplnění tohoto cíle jsem se rozhodla vydat cestou kvalitativního výzkumu, který je, jak jsem již zmiňovala, nástrojem k získání informací, ze kterých lze odhalit významy, jenž jednotlivým jevům respondenti přisuzují.

Do konfrontace s úskalím, který s sebou nese tento typ výzkumu, jsem se dostala již při samotných začátcích výzkumu. Jedna z prvních zkušeností, která mě překvapila, byla náročnost získání respondentů. Jejich obavy z neznámé situace v mnoha případech překazily mé snažení o získání rozhovoru.

Dalším milníkem výzkumu bylo se získaným materiálem pracovat. Z předchozích let jsem již měla zkušenost s přepisováním rozhovorů pro jiné výzkumníky, nedovedla jsem si však představit, jaká mravenčí práce následuje poté. Po překonání původních obav, že ze získaných materiálů nic nevzejde, jsem se dostala do fáze, kdy následovalo přeskupování, porovnávání a následně znovu skládání získaných dat. Radost, která následovala, když se mezi jednotlivými kódy začaly objevovat souvislosti a mezi kategoriemi se vynořily kauzální vztahy, dodala mému snažení potřebný impulz.

Na dalších řádcích se tak můžete dočíst, jaký byl můj postup práce a jaký je způsob trávení volného času obyvatel obce Velíková z pohledu respondentů, kteří se zúčastnili mého výzkumu.

1. Teoreticko empirické kontexty

Mým zájmem bylo zkoumat primárně pohled obyvatel na způsob trávení volného času. Cílem studie je vytvořit zakotvenou teorii způsobu trávení volného času pomocí emického přístupu a podat zprávu o této problematice tak, jak ji vidí, vnímají, reflektují a hodnotí samotní venkované. Emický pohled na způsob trávení volného času lze získat kvalitativními výzkumnými metodami. Hlavní technikou sběru dat byl polostrukturovaný rozhovor. Kontextem sběru, analýzy a interpretace dat mi byly údaje o obci, kronika obce, rešerše etnografických, sociologických a jiných studií o obci. Primárními daty jsou rozhovory s respondenty, další užívaná data jsou kontextem z následné analýzy a interpretace rozhovorů.

1.1 Velíková

Tato kapitola shrnuje poznatky o území obce Velíková. Charakteristika obce hrála důležitou roli při vedení rozhovorů, bez seznámení s výzkumným územím by nebylo možné sestavit potřebné rozhovory. Následující charakteristika plní také funkci doplňující, jelikož při pozdější interpretaci dat slouží k lepšímu porozumění citovaných částí rozhovorů. Geografické poznatky poskytují představu o poloze obce a její dostupnosti, což může částečně ovlivňovat chod obce. Sociálně-geografická charakteristika popisuje současný stav obce jak z pohledu demografických statistik, tak i z pohledu obyvatel na situaci v obci.

1.1.2 Charakteristika obce

Velíková je obcí, jejíž první zmínky pocházejí z roku 1391. Místní jméno Velíková vzniklo přivlastňovací příponou „-ová“ k osobnímu jménu Velík–Velek. V letech 1935–1949 patřila obec pod město Zlín. V roce 1949 se tak stala součástí města Gottwaldov, jelikož Zlín byl přejmenován podle prvního komunistického prezidenta Československa Klementa Gottwalda. K 1. lednu 1990 došlo k přejmenování zpět na Zlín (Nekuda 1995: 7).

Obyvatelstvo obce v průběhu let rostlo. Před třicetiletou válkou bylo ve Velíkové 11 usedlostí. K usedlosti s 20 měřicemi půdy náležel mlýn a v osadě bylo toho roku napočítáno 7 usedlíků. V roce 1834 měla ves už 33 domů a 213 obyvatel. Od této doby

počet domů i obyvatel s menšími výkyvy rostl. V archivních pramenech patří k nejčastěji se vyskytujícím jmenům: Kristek, Pekař, Bořuta, Holík, Hradil a Jakubják. V obci byl rozsáhlý chov koní a ovcí. Vzkvétalo zde také včelařství.

Po roce 1848 byl ve Velíkové utvořen obecní úřad, na který byla přenesena část pravomocí, vykonávaná dosud vrchnostenským úřadem v Lukově. Správu obce vykonával volený obecní výbor a obecní představenstvo. V čele představenstva stál představený obce (purkmistr, později starosta) a dva radní. Organizace politické správy a samospráva obcí se v průběhu následujících let měnila jen nepatrně. Na prozatímní obecní zákon z r. 1849 navazoval zemský zákon, který se týkal obecního řádu a obecních voleb („volení“) z r. 1864. Po vzniku samostatného československého státu došlo k některým drobným změnám v r. 1919. Například označení obecních orgánů. Obecní výbor se od té doby nazýval obecním zastupitelstvem a obecní představenstvo se změnilo na obecní radu. Velmi důležitou změnou bylo ustanovení finanční komise, která měla být napříště zřízena v každé obci. Organizace obecního zřízení přetrvala bez převratných reforem do r. 1945 (Nepublikované vzpomínky pamětníka Žáčka 2017).

Obecní zastupitelstvo ve Velíkové mělo 12 členů, finanční komise byla pětičlenná. Pro potřebu obce a výkon správy volilo zastupitelstvo další obecní funkcionáře, např. obecního hospodáře a obecního písaře (kolem r. 1909 zastával všechny tyto funkce starosta), dále hlásného či ponocného, později policistu či policejního komisaře.

Demografický vývoj obce rostl, jak je uvedeno výše, v roce 1834 bylo v obci 33 domů a 213 obyvatel. O sto let později v roce 1921 byl počet domů 56 a počet obyvatel činil 287. V roce 1994 byl počet domů 1994 a počet obyvatel 404.

Obyvatelstvo se živilo zemědělstvím, část obyvatel chodila v zimě za prací „do světa“. V roce 1980 byla Velíková připojena ke Zlínu (tehdejší Gottwaldov) a stala se městskou částí. Od roku 1991 funguje v obci kancelář místní části Velíková. Od roku 2005 v obci fungovala Regionální komise, v září 2008 schválila Rada města Zlína vznik Komise místní části Velíková, která má v současné době 8 členů. Členové komise jsou prostředníkem v komunikaci mezi městem a místní částí Velíková. O pravidelný úklid a čistotu místní části se stará pracovník údržby – cestář. O zeleň (pravidelné sekání trávy a prořezávání keřů) na veřejných plochách se stará pracovník sjednaný Odborem městské zeleně MMZ. V místní části jsou 3 stanoviště sběrných nádob, do kterých občané

odkládají tříděný odpad. Pravidelný odvoz popelnic z domácností probíhá 1x týdně. 6x ročně je prováděn svoz velkoobjemového a nebezpečného odpadu vozidly TSZ, s. r. o. ze 2 stanovišť v obci (Historie obce 2017).

Obec Velíková se rozkládá v nadmořské výšce 356 m. n. m. v jihozápadní části Hostýnských vrchů a asi 11 km severovýchodně od Zlína. V obci s katastrální výměrou 351 ha je 206 domů (20. 1. 2017) a žije zde 615 obyvatel (20. 1. 2017), z toho 309 mužů a 306 žen. Obcí protéká potok Ostratka, který je ve správě povodí Moravy (Historie obce 2017)

Dopravní spojení Velíkové se Zlínem, Štípou a Kostelcem je zajištěno formou MHD – jedná se o linku č. 35 a linku č. 36. Vzdálenost Velíkové od Zlína je 11 km, cesta městskou hromadnou dopravou trvá 30 minut. MHD je mimo obyvatel místí části hojně využívána i obyvateli Zlína, kteří vyjíždí do přírody (Historie obce 2017).

Velíková je v současné době úzce spojena s městem. Obyvatelstvo má možnost dojíždět za prací, kulturou a zábavou do Zlína. V rozhovorech s obyvateli obce se tedy zabývám tím, jak tato skutečnost ovlivňuje způsob trávení volného času obyvatel obce.

1.1.2 Co nalezneme v obci

Směrodatné pro způsob trávení volného času je také to, jakým vybavením obec disponuje v oblasti veřejných prostor, hřišť, sportovišť a kulturních zařízení. Vzhledem k tomu, že obec Velíková je součástí města Zlína, o tom, co se nachází v této městské části a rovněž o tom, co se bude v městské části Velíková budovat, rozhoduje město. Obyvatelé tak nemají možnost přímo ovlivnit podobu veřejných míst. V rozhovorech se tedy zaměřuji také na jednotlivá místa, jejich využití a to, jak občané tyto prostory hodnotí. V následující kapitole uvádím jednotlivá místa, která ovlivňují život v obci a trávení volného času obyvatel.

Ve Velíkové se nachází několik veřejných budov. Mezi ně patří budova bývalého obchodu, která byla vybudována v r. 1970 za spoluúčasti občanů a provozována Spotřebním družstvem Jednota. V devadesátých letech byla pronajata a posléze prodána do osobního vlastnictví. V současné době funguje jako restaurační zařízení, které je navštěvováno především zdejšími obyvateli. Další budovou je místní hotel, který patří soukromé firmě a není v současné době v provozu. Tato budova byla dříve kulturním

střediskem, kde probíhaly hudební a taneční setkání obyvatel, také zde působil divadelní ochotnický kroužek, který zde pořádal divadelní představení a společenské zábavy.

Centrem kulturního dění se stala budova bývalé školy. Škola zde zanikla 1. 9. 1980, žáci začali dojíždět do základní školy ve vedlejší vesnici Štípkě. Budova bývalé školy je nyní využívána pro kancelář místní části a pro místní spolky. Pravidelně každý čtvrtek se zde schází Klub seniorů, který využívá místnost s kuchyňkou. Tato místnost slouží také k pořádání soukromých oslav a pro organizování schůzek místní části. Další místnost využívá TJ Sokol. Dále se zde pořádá každoroční „Vánoční turnaj v ping-pongu“. Budova bývalé školy je využívána také pro schůzky maminek s dětmi v Klubu maminek pod záštitou Centra pro rodinu Zlín. Dříve zde byl provozován také kroužek Sedmikrásek, který organizoval cvičení rodičů s dětmi. Nyní kroužek nefunguje, stejně jako kroužek Červeného kříže, který byl vzdělávacím kroužkem pro děti, učil je základy první pomoci a jak se zdokonalovat v ručních pracích. Tyto spolky pro nízkou návštěvnost zanikly. V obci se nachází pobočka knihovny Františka Bartoše Zlín. Nalezneme zde tenisové kurty a dětská hřiště.

Dalším místem setkávání ve Velíkové je hasičská zbrojnice. Ta je využívána Sbohem dobrovolných hasičů, který vznikl v roce 1938. O jeho činnosti se více zmíním níže v podkapitole tradice a spolky.

Dříve ve Velíkové fungoval i Spolek zahrádkářů, který ale po úmrtí zakládajících členů zanikl. Dále jsou zde 3 hřiště ke sportovnímu využití. Jedno nalezneme u bývalé školy, na hřišti se nachází průlezky a travnatá plocha pro nejmenší děti. Na Horním konci nalezneme antukové hřiště, které je zaměřené spíše na dospělé obyvatele. Je určeno pro nohejbal, volejbal a tenis. Poslední z hřišť nalezneme rovněž na Horním konci v části jménem Chrastí, kde se každoročně pořádá fotbalový turnaj „Ženatí proti svobodným“.

Poslední z dominant Velíkové je nová kaplička, která byla dostavena v roce 1999. Téhož roku byla také vysvěcena biskupem Hrdličkou a zasvěcena věrozvěstům Cyrilu a Metodějovi. Za Velíkovou byly v roce 2005 zbudovány a vysvěceny Boží muka.

K místním památkám patří rovněž dva kamenné kříže, jeden z nich se nachází na Horním konci, vedle točny MHD a druhý na Dolním konci. Dále se zde nachází dva svaté obrázky, jeden z nich je obrázek Panny Marie Svatohostýnské, který se nachází v místní části

za Humny. Druhý z nich je Obrázek Panny Marie s Jezulátkem, který nalezneme v lese Chrastí.

V roce 2006 byl ve Velíkové zaveden vodovodní řád, který byl dotován městem Zlín. Do budoucna se plánuje vybudování kanalizace. Velíková je od města Zlína ve vzdálenosti 12 km a pro svou dobrou polohu a dostupnost městskou hromadnou dopravou je atraktivní pro zájemce k výstavbě nových rodinných domů a také pro výletníky (Paseka 2008).

1.1.3 Tradice a spolky

V současné době jsou ve Velíkové aktivní spolky Sportovní klub Velíková, Klub důchodců a Dobrovolný sbor hasičů. Spolek Sportovní klub Velíková v čele s předsedkyní a jednatelkou s podporou města Zlína přispívá mnoha tradičními akcemi po celý rok. Pod jeho záštitou probíhá akce Sokolský ples, který se koná vždy v únoru. Dále pořádá tradiční „pálení čarodějnic“ na konci dubna, které je hojně navštěvované rodinami s dětmi. V průběhu roku dále pořádají akce pohádkový les, mikulášskou besídku a rozsvícení vánočního stromu. V neposlední řadě pořádají fotbalové zápasy a vánoční turnaje ve stolním tenisu. Mezi tradiční akce pořádané SK Velíková se řadí fotbalové utkání ženy vs. muži pořádané na podzim a fotbalové utkání ženatí vs. svobodní pořádané na jaře.

Dalším aktivním spolkem je Klub důchodců organizovaný šestičlenným výborem, který se schází jednou měsíčně. Klub je rovněž podporován městem Zlín, konkrétně odborem sociálních věcí Úřadu města Zlína. Klub působí v bývalé budově základní školy. Na její rekonstrukci se podíleli samotní místní důchodci. První schůze klubu proběhla 10. 2. 2000 za účasti 53 členů. Náplň činnosti klubu si stanovují členové na výroční schůzi na začátku roku. Některá setkání mají formu besed „u kafička“, jiná jsou doplněna programem přednášek a videoukázek se zdravotnickými tématy za účasti lékařů. Klub pořádá pro své členy akce, jako jsou například zájezdy po okolí i České republice. Klub mimo jiné zavítal na Jižní Moravu, také do Zoo Lešná nebo na zříceninu Hradu Lukov. Společně oslavují výročí narozenin, vzpomínají na zemřelé členy klubu a vyražejí za kulturou. Starají se také o Velíkovou, ve které pomáhají například při úklidu a vyčištění obce a lesa, dvakrát ročně organizují sběr železa. Klub důchodců také zastřešuje vzpomínku na vojáka, padlého ve druhé světové válce, který má hrob v lese Košařici.

Občané při této příležitosti vzpomínají na osvobození obce, které proběhlo 5. května 1945 ve 12:00 československou zahraniční armádou, v níž byli také sovětsí vojáci. Dříve se k příležitosti tohoto výročí konal lampionový průvod. I přesto, že tato akce upadla, členové klubu i v současnosti každoročně uctívají památku padlého vojína, ale také dalších obětí fašismu (Hosák 1967).

Stále aktivně činný spolek s dlouhodobou tradicí je Sbor dobrovolných hasičů. Jelikož jsem průvodním šetřením terénu zjistila, že většina obyvatel má co dočinění s tímto spolkem, věnuji mu větší pozornost. Historie tohoto spolku sahá až do dob národního útlaku, kdy bylo velmi problematické zakládání sborů. Vesničané se při zakládání sboru museli vypořádat s financováním. Začátky sboru v roce 1936 byly těžké. Členové získávali finanční prostředky svépomocí pořádáním zábav, divadelních představení nebo plesů. Členové sboru docházeli pěšky na schůze a školení do 10 km vzdálených Vizovic. V 19. století samotné sbory přispívaly nejen k uvědomování občanů a cvičení v hašení požárů, ale i k rozvoji národního života a vzdělanosti. V roce 1938 se sbor rozhodl postavit novou hasičskou zbrojnicí. Tato budova byla postavena svépomocí samotných členů za čtyři měsíce od podání návrhu. Po válce se hasičské sbory všeobecně potýkaly s nedostatkem členů a velkými škodami na hasičských budovách a technice. Technická obnova byla provedena v rámci tzv. „dvouletek“. Hasičské sbory se opět rozrůstaly v padesátých letech minulého století díky tomu, že probíhalo velké množství školení z řad hasičů a pořádání hasičských soutěží. Hasiči se také podíleli na šíření povědomí ohledně civilní obrany a na preventivní ochraně vzniku požárů. Kulturní dění po válce bylo obnoveno a opět se začaly pořádat tradiční akce jako například masopustní veselice. Sbor v průběhu své aktivity pořádá cvičení členů a účastní se soutěží. Členové pracují s mládeží a každoročně pořádají tradiční pouť slovanských věrozvěstů sv. Cyrila a Metoděje. V důsledku stížností občanů sbor musel zrušit pořádané zábavy na místním Výletišti. Hřiště tak může být používáno jen ke sportovním účelům. Z toho důvodu přišel sbor o finanční prostředky, které z pořádání zábav čerpal. Tuto situaci dále provázela rozpadající se členská základna mladých hasičů. Tu se bohužel nepodařilo zachránit. Sbor v současné době udržel tradici Cyrilometodějské poutěové zábavy, která je spojená se mší svatou, odpoledním programem a zábavou pořádanou na Výletišti. Tato tradice je dodržována již od roku 1946. Dále také pořádá každoročně vodění medvěda (masopust neboli končiny), které se dodržuje již několik desetiletí. Vždy v květnu je hasiči organizován zájezd na poutní místo svatý Hostýn a Provodov. Hasiči pomáhají také při

budování obce, podílejí se na čištění požárních nádrží, budování kanalizace, spravují fotbalové hřiště na Výletišti a další drobnější činnosti (Janečka 2016).

1.2 Pilotáž terénu

K provedení samotného výzkumu je nutná znalost terénu. Provedla jsem ho předvýzkumem formou rozhovorů s občany a také pozorováním. Po získání teoretických znalostí o historii, tradicích a demografii obce jsem se vydala do terénu a provedla rozhovory s několika lidmi, abych zjistila, jak vnímají volný čas a jak svůj volný čas tráví, od čehož jsem poté odvodila témata rozhovorů. Kombinovala jsem je také s pozorováním. Zajímala jsem se o to, jak jde život v obci, co se v obci nalézá a jaké mají občané možnosti trávení volného času. První rozhovor jsem provedla s respondentkou ve věku 76 let. Rozhovor jsem vedla nestrukturovaně, nechala jsem si od respondentky povídat o životě v obci v minulosti, ale i současnosti. Výsledky tohoto rozhovoru mi sloužily jako podklad pro vypracování scénáře polostrukturovaného rozhovoru, který jsem se rozhodla využívat jako techniku sběru dat v hlavní fázi výzkumu. Scénář se proměňoval i v průběhu sběru dat vlivem nově získaných poznatků. V sondážním rozhovoru jsem se respondentky předně ptala, co pro ni znamená volný čas a jak ho tráví. Otázky jsem zaměřovala nejprve na přítomnost, ze které jsem pak navazovala na otázky týkající se minulosti. Začátek rozhovoru se tedy týkal zkušeností respondentky, názorů a hodnot v současné době. Dozvěděla jsem se, že volný čas je pro ni těžké definovat, jelikož je v důchodě a volný čas má prakticky pořád. Nechala jsem si povídat o tom, jak tráví dny. Respondentka převážně mluvila o činnostech týkajících se práce kolem domu a popisovala je jako způsob trávení volného času. Rozhovor se plynule stočil také k obci jako takové a možnostem využití veřejných prostor v obci. ¹Dále jsem se od respondentky dozvěděla o důležitých místech v obci, jak se obec vyvíjela a jak se trávení volného času postupně proměňovalo. Tento rozhovor mi pomohl k lepšímu vhledu do problematiky a k formulování témat rozhovoru a výzkumných otázek.

1.3 Volný čas

Volný čas je dobou, kdy má jedinec možnost svobodně volit činnost, kterou se bude zabývat, nezávisle na jiných povinnostech. Jedinec k těmto povinnostem není nucen a označuje je tak za dobrovolné činnosti či záliby. Délka volného času se u aktivních

¹ Viz fotografie v příloze č. 4

dospělých jedinců odvíjí od času, který tráví v zaměstnání. „Společenské proměny, které byly spojeny se vznikem kapitalismu, nového třídního rozvrstvení společnosti, vznikem námezdní práce a relativně svobodné pracovní síly, výrazně proměňují podobu volného času. Rozvoj průmyslu vytváří bázi pro rozvoj volného času, který je charakteristický v industriální společnosti. Den se rozštěpuje na dvě oddělené části. Dobu pracovní a mimopracovní“ (Filipcová 1970: 549).

Jak tedy píše Filipcová, volný čas označujeme jako čas, který jedinci zbyde po všech pracovních, studijních, rodinných povinnostech, včetně uspokojení potřeb fyziologických. Je tak oprostěn od tlaků pracovního i rodinného systému.

Volný čas můžeme vymezit z mnoha hledisek, například z psychohygienického hlediska, kdy volný čas je brán jako dimenze člověka, při které má svobodnou volbu činností. Volný čas by měl být využíván k rozvoji osobnosti člověka, důležitou roli zde hraje zájmová činnost, která jedinci přináší zážitky, uspokojení a různou míru aktivity. Přispívá k vytváření pocitu uspokojení a seberealizace (Průcha 2013: 68–71).

Nicméně pokud se na volný čas podíváme z ekonomického hlediska, stal se v poslední době odvětvím, které je využíváno jak pro výchovnou a vzdělávací činnost, tak také komerčně. Průmysl volného času je v tržních ekonomikách samostatným a dobře prosperujícím odvětvím, které často rezignuje na vzdělávací cíle a kultivaci osobnosti (Pávová 2008: 15).

Z politického hlediska se o volném čase diskutuje z toho důvodu, do jaké míry má stát svými orgány do volného času obyvatelstva zasahovat. Může například rozhodnout, zdali bude zakládat, financovat a ovlivňovat zařízení pro volný čas. Jestli bude pomáhat organizacím, sdružením a spolkům pracujících s dětmi a mládeží (Pávová 2008: 16).

V neposlední řadě se jedná o sociologické hledisko volného času, kdy se sleduje, jak činnosti ve volném čase přispívají k utváření mezilidských vztahů, zda pomáhají tyto vztahy kultivovat (Pávová 2008: 15).

Zároveň jde v současné době do popředí také zkoumání volného času, kdy se zaměřujeme na tři funkce volného času, „zda člověk vyhledává zábavu a věnuje se jí. Zda člověk ve volném čase odpočívá a zda také provozuje činnosti, kterými rozvíjí svou vlastní osobnost. Tyto funkce lze pojmenovat jako fyzickou a psychickou regeneraci pracovní

síly a jako osvojování a aktivní spoluvytváření kultury v širokém významu“ (Velký sociologický slovník 1996: 156).

Volný čas má také význam při utváření naší identity. Jak píše Šafr a Špaček, díky způsobu trávení volného času se od ostatních odlišujeme, ale zároveň se i připodobňujeme. Činnost, kterou vykonáváme ve svém volném čase, lze považovat za individuální volbu, vybíráme si ji tedy z vlastního popudu a proto, že nás baví. Tyto individuální preference jsou však zakotveny v širším sociálním kontextu. Roli zde hraje například změna politického režimu, která s sebou přinesla širší spektrum možností trávení volného času. I když jsou možnosti trávení volného času širší, neustále se odlišuje způsob trávení života v závislosti na tom, kam na společenském žebříčku a do jaké skupiny patříme (Šafr, Špaček 2010: 99).

Čas jako takový můžeme rozdělit do několika kategorií. Na den, týden, měsíc, rok. Dále na čas pracovní a mimopracovní. Tématem mé práce je právě čas mimopracovní, který ještě dále dělíme na čas vázaný a volný čas. Právě čas mimopracovní je označením, které můžeme použít pro činnosti, kdy jedinec hovoří například o domácích pracích jako o nákupu, úklidu, vaření, praní. Jedná se o jednu z nejfrekventovanějších činností volného času, a přitom nejsou chápány jako koníček. Je to tedy spíše než volný čas, čas mimopracovní (Duffková, Urban, Dubský 2008: 143).

Vázaným časem rozumíme činnosti, které jsou vykonávány monotónně, rutinně a souvisejí s nutností zachování biofyziologického systému člověka (spánek, jídlo, osobní hygiena) a zajištění chodu rodiny a provozu domácnosti. Vázaný čas není nijak vymezen časově, není stanoveno, kdy se dané činnosti mají vykonávat (Duffková, Urban, Dubský 2008: 144).

Čas volný je z kvantitativního hlediska časový úsek, který jedinci zbývá po splnění všech povinností. A to jak pracovních, tak mimopracovních. Z kvalitativního hlediska je volný čas komplexem činností, které si člověk zvolil sám ze své vůle, jde o činnosti, které nevyplývají ze závazků společenských ani rodinných. V tomto pojetí je volný čas charakterizován vlastnostmi jako individuálnost, svobodná volba, osobní radost a bezprostřední neutilitárnost. (Duffková, Urban, Dubský 2008: 144).

Na základě výše zmíněných pojetí volného času, přináším na závěr této podkapitoly vlastní operační definici volného času, která bude sloužit jako východisko pro výzkum.

Volný čas chápu jako dobu, kdy má jedinec možnost svobodně volit činnost, kterou se bude zabývat, nezávisle na jakýchkoli povinnostech. Jedinec k těmto povinnostem není nucen a označuje je tak za dobrovolné činnosti, či záliby. Délka volného času se u aktivních dospělých jedinců odvíjí od času, který tráví v zaměstnání. Volný čas označuji jako čas, který jedinci zbyde po všech pracovních, studijních, rodinných povinnostech, včetně uspokojení potřeb fyziologických. Je tak oprostěn od tlaků pracovního i rodinného systému.

Ve výzkumu se zabývám volným časem obyvatel v obci, která má kolem 600 obyvatel. Předmětem mého zájmu bylo zjistit, jak skutečnost žití na vesnici ovlivňuje chápání volného času. Jestli prostředí, ve kterém jedinec žije, ovlivňuje jeho volný čas, způsob, jakým ho tráví a které činnosti převažují. V neposlední řadě, jaké faktory jejich volný čas ovlivňují.

Ve vesnici, kterou jsem zkoumala, je k volnočasovým aktivitám určena budova bývalé základní školy a tři hřiště. Volný čas obyvatel je tak omezen na tyto možnosti a většina aktivit se odehrává v nedalekém městě, kam je zavedena městská hromadná doprava. I tento aspekt může u jedinců hrát roli v trávení volného času, jelikož se u některých z nich odvíjí od jízdního řádu městské hromadné dopravy.

1.4 Venkov

Sociologický slovník venkov vymezuje jako obydlený prostor, který se nachází mimo městské lokality, charakteristický orientací na zemědělství a menší hustotou obyvatel. Také jiným způsobem života, propojeným s přírodou a jinou sociální strukturou. Typickými znaky venkova jsou vyšší míra vzájemné sociální závislosti, menší variabilita profesních možností, menší sociální diferenciací a také zúžený prostor mobility. Také silnější vazba na tradici a slabší inklinace k sociální změně (Velký sociologický slovník, 1996: 1380).

Venkov lze vymezit dle Hrušky třemi způsoby, které pramení z pojetí rurální geografie. První z typu definic je tzv. funkční definice založená na kvantitativní metodologii. Prostory města a venkova jsou v tomto pojetí vnímány striktně odděleně. Venkovský prostor je tak oddělený oproti městskému. Je typický dominantním využíváním půdy a sídel, jejichž tvář určuje krajina, například hospodářské budovy. V neposlední řadě

způsobem života, který je charakteristický soudržností tamního obyvatelstva, úctou ke krajině a specifickou morálkou (Hruška 2014: 583).

V rámci deskriptivní definice je typické venkov vymezovat dle užití počtu obyvatel jako kritéria. V České republice se používá pro vymezení venkovských sídel populační hranice 2000–3000 obyvatel. Další možností v deskriptivním způsobu definice venkova je vymezení pomocí hustoty zalidnění, nebo dle správního statutu, kdy venkovské obce jsou ty obce, které nemají statut města. Jak sám Hruška uvádí, deskriptivní definice jsou spíše popisné než definující (Hruška 2014: 584).

Poslední ze způsobů, jak vymezit venkov, jsou sociokulturní definice. Ty jsou využívány především sociology a antropology a jsou založeny na tom, že rozdílná životní prostředí produkují i rozdílné vzorce chování. Tento předpokládaný rozdíl je dán v tomto případě odlišnými sociálními vztahy v rámci městské a venkovské společnosti (Hruška 2014: s. 585). Například Perlín píše o tom, že jedním z možných hledisek pro vymezení venkovského sídla je existence užších sociálních vztahů mezi obyvateli daného sídla a existuje zde také neformální kontrola a participace (Perlín 1999: 90).

Jak uvádí Kubátová, definovat, co je venkov, je podmíněno také tím, kdo definuje. Venkov totiž nedefinuje jen věda, ale také politici, úředníci státní správy, obyvatelé měst a obyvatelé venkova. Z toho důvodu nemůže existovat jednotná definice, existují totiž různé venkovy. Například podle polohy obce vzhledem k městu můžeme rozlišovat venkov příměstský a venkov odlehlý (Kubátová 2016: 53).

Vymezení, zdali je Velíková venkov či nikoliv, je problematičtější otázkou z toho důvodu, že se neosamostatnila od města Zlína. Je tedy jeho součástí. Vymezení, co je venkov, je problematické samo o sobě, nicméně Velíková je typickým venkovským sídlem. V minulosti zde převládalo zemědělství, počtem obyvatel splňuje podmínku menší hustoty obyvatel a v neposlední řadě je také propojena s přírodou. Splňuje také výše uvedenou vazbu na tradici, jelikož v obci probíhají tradiční akce a zvyky. Charakteristiku venkova splňuje i z historického hlediska, který více popisuje vývoj venkova od 19. století dodnes.

Perlín popisuje historii českého venkova, která se formovala po dlouhá staletí, kdy docházelo k trvalému vývoji. Až se původně dominantní zemědělská charakteristika

začala proměňovat vlivem průmyslové revoluce na mnohem různorodější funkce (Perlín, Kučerová, Kučera 2010: 166).

Začátkem 19. století se zemědělství stabilizovalo na modernějším základě a současně se také rozvíjely nové nezemědělské činnosti. V této době typický český farmář kromě obhospodařování malého pole pracoval i na jiné nezemědělské činnosti, která byla spojená s jednoduchou průmyslovou výrobou nebo stavebnictvím. Toto období bylo také typické tím, že rostla spolková činnost a společenská aktivita v obcích. Jak popisuje Perlín „na vesnicích vznikají různé spolky, které mají buď sportovní zaměření (Sokol) nebo osvětové a národnostní zaměření (Beseda, Osvětové spolky). Ve stejné době vznikají i první spolky dobrovolných hasičů a další lokální iniciativy. První polovinu tohoto století je možné charakterizovat jako období aktivní spolkové činnosti, velkého množství společenských událostí při stabilizované ekonomické základně“ (Perlín, Kučerová, Kučera 2010: 167).

Tento trend můžeme sledovat i v obci Velíková, kdy v roce 1938 vznikl Sbor dobrovolných hasičů. V této době v obci panovalo jasně dané sociální rozvrstvení, lidé se znali navzájem a komunikovali na základě dlouhodobého sousedského vztahu.

Zásahem do zaběhnutého života v obci byla kolektivizace zemědělství a vznik družstevní zemědělské výroby. Její zavedení znamenalo nezvratné ekonomické, ale i společenské změny. Tato změna struktury znamenala většinou i přerušení kontinuálního sociálního vývoje. Byly zrušeny a redukovány aktivity neformálních sdružení a spolků, nebo byly tyto aktivity přetransformovány na nevýrazné aktivity, jako je pořádání zábav (Perlín 1999: 8).

Následná socializace venkova přináší stabilizaci, dochází k industrializaci venkova a k proměně životního stylu na venkově. Zemědělská výroba je pod plnou kontrolou státu. Současně i obchody a služby jsou postupně soustřeďovány do kulturních domů a nákupních středisek. Koncentrovány byly postupně i spolky. Jejich činnost byla pouze formálního charakteru a sociální význam byl postupně odbourán „na českém venkově kromě dominujících Dobrovolných hasičských sborů dále existují tělovýchovné jednoty se zaměřením na fotbal a dále spolky myslivců a případně i chovatelů drobného zvířectva nebo zahrádkářů“ (Perlín 1999: 10).

Převratné změny na českém venkově, stejně jako v celé české společnosti, přicházejí po roce 1990. Návrat k tradičním vlastnickým vztahům, obnova demokracie a postupná liberalizace ekonomického a společenského života se dotkla i života na venkově. Na vesnici byla v té době obnovena samospráva. Na krátkou dobu tato změna přinesla u obyvatel větší zájem o věci veřejné. Obce a jejich příjmy byly závislé na počtu obyvatel a na množství podnikatelů v obci, jelikož byly dotovány podle výnosu daně z příjmu. Příjmy malých obcí po daňové reformě jsou velmi malé a neumožňují tak bez pomoci státních investičních fondů větší investiční činnost (Perlín 1999: 12).

Uvedený vývoj se týká rovněž obce Velíková. Nejen z kronik a zachovaných dokumentů, ale i z pozorování a průzkumu terénu vyplývá, že spolková činnost v obci upadá. Volný čas obyvatel se tedy postupem času proměnil. Ze zdrojů, z kterých jsem průzkumem terénu vycházela, jsem zjistila, že dříve lidé ve vesnici navštěvovali veřejná místa, chodili do ochotnického kroužku a do hasičského sboru. Obec držela pospolu, udržovala tradice a zvyky.

1.5 Veřejný prostor

S tématem volného času na venkově dle mého zjištění a pozorování v obci souvisí také veřejný prostor, ve kterém volný čas obyvatelé mohou trávit. Proto jsem se ve výzkumu zajímala i o veřejný prostor obce Velíková.

Prostor, nebo také sociální prostředí je, jak píše Berger s Luckmannem, silným tvůrcem identity. Jedinec se do daného prostředí socializuje a stává se někým v rámci určitého sociálního prostředí (Berger, Luckmann 1966: 50–170). Tedy způsob trávení volného času jedince je do jisté míry ovlivňován právě i tím, že jedinec žije na vesnici s určitými prostředky a možnostmi trávení volného času. Zajímavé je také sledovat, jak se způsob trávení volného času měnil v průběhu let a s ním i podoba vesnice a její soudržnost. Z kronik vyplývá, že v obci v průběhu roku probíhaly tradiční zvyklosti a lidé se setkávali při příležitosti mnoha událostí. Výzkumným problémem mého šetření je i to, jakým způsobem se proměnilo trávení času v průběhu let, jaká je v této době participace občanů na udržování zvyklostí a tradic. Z mezinárodního výzkumu International Adult Literacy Survey z let 1998 vyplývá, že Češi mají velmi nízkou úroveň participace hlavně v mezinárodním srovnání. Pouze 15 procent obyvatel se v té době angažovalo

v komunitní aktivitě. Nižší angažovanost vykazoval pouze výzkum v Maďarsku, Portugalsku a Polsku (Možný 2002: 124).

Jak se tento vývoj podepsal na způsobu trávení volného času obyvatel obce Velíková, zjišťuji ve svém výzkumném šetření.

2. Metodika

Problematiku volného času jsem se rozhodla zkoumat formou kvalitativního výzkumu. V kvalitativní výzkumné strategii je pozornost věnována významům, které jsou přisuzovány jednání a které jsou brány v úvahu samotnými subjekty (Loučková 2001: 46). Vzhledem ke zkoumanému tématu považuji tento typ výzkumu a sběr dat pomocí rozhovorů za relevantní. Kvalitativní výzkum má dlouhou historii v sociálních vědách. V sociologii se vyskytuje od dob „Chicago school“, která v letech 1920 a 1930 ukotvila důležitost kvalitativních otázek pro studium skupin. Ve stejných letech byl kvalitativní výzkum etablován výzkumem Meada, Benedictové, Browna a také Malinowského, kteří zkoumali tradice a zvyky ostatních společností a kultur (Denzin, Lincoln 2000).

V letech 1967 dále rozvinuli kvalitativní výzkum Barney Glaser a Anselm Strauss, kteří přišli s tím, že teorie používané ve výzkumech jsou často nevhodné, nebo špatně používané. Svou myšlenku zpracovali do několika knih a rozvinuli nový teoretický směr v sociologii, zakotvenou teorii. Ta spočívá v tom, že teorie vyplývá ze samotných dat, speciálně z interakcí, aktivit a sociálních procesů mezi lidmi. Vyplývá z kategorií, které závisí na informacích z dat posbíraných od respondentů (Creswell 2007).

Zakotvenou teorii o způsobu trávení volného času obyvatel tedy získám v průběhu výzkumu. Pro kvalitativní výzkum jsem se rozhodla kvůli tomu, že otázky v kvantitativním výzkumu mohou určovat povahu výzkumu (Strauss, Corbin 2008: 12).

Z předchozích zkušeností jsem například při výzkumu názorů obyvatel města Zlína na Policii České republiky použila metodu dotazníku. Při sběru dat jsem poté zjistila, že mnoho z respondentů by rádo zodpovědělo otázky v rozhovoru. Dotazníková forma jim nabízela jen určité otázky a do jisté míry tak určovala odpovědi respondentů. Kvalitativní forma zkoumání problematiky naopak poskytuje respondentům více prostoru na vyjádření jejich vlastních myšlenek. Podle Strausse a Corbinové totiž kvalitativní výzkum

umožňuje získat osobní zkušenosti účastníků a determinovat, jaké významy jim přiřkládají napříč kulturou, a to lépe než proměnné v testu (Strauss, Corbin 2008: 13).

Mnoho autorů kvalitativní výzkum také vymezuje pomocí designu otázek, které mohou identifikovat tento výzkum. Mluvíme zde o konceptu pokládání otázek typu „co“, „proč“ a „jak“ raději než „jak mnoho“. Také vymezují tento typ výzkumu pomocí zaměření na proces a flexibilní povahu designu kvalitativního výzkumu (Ritchie, Lewis, Nicholls, Ormston 2003: 2).

2.1 Výzkumná otázka

Výzkumný problém, kterým se práce zabývá, zní „volný čas obyvatel obce Velíková“. Volný čas v obci je poměrně málo diskutovanou tématikou. Jak jsem již uvedla v předchozích kapitolách, místo, které jsem si vybrala k mému výzkumu, je místní část města Zlín. Počet obyvatel se pohybuje kolem 600. Občané mají možnost dojíždět do blízkého města městskou hromadnou dopravou. Zároveň je vesnice obklopena přírodou. Z místních kronik a z vyprávění zdejších pamětníků se také můžeme mnoho dozvědět o tradicích a zvycích, které v obci probíhaly. Při pozorování místního života zjistíme, že mnoho obyvatel volný čas tráví údržbou domu či vlastního pozemku. V obci kromě hospody není jiná možnost, kde se s ostatními občany potkat. Jak se tyto aspekty podepisují na volném čase tamních obyvatel? To vše se budu snažit zjistit pomocí následujících výzkumných otázek.

Ve výzkumu jsem si formulovala výzkumnou otázku „jak tráví volný čas obyvatelé obce Velíková?“ Tuto otázku jsem si následně rozložila do pěti specifických otázek.

1. Co pro obyvatelé obce znamená volný čas?
2. Proměnil se způsob trávení volného času v obci oproti době jejich mládí?
3. Tráví občané svůj volný čas v soukromí, nebo využívají možnosti, které poskytuje veřejný prostor?
4. Převažuje u obyvatel čas strávený na vesnici nebo v blízkém městě?
5. Jak obyvatelé obce svůj volný čas vnímají?

Dalším krokem v této studii je příprava sběru dat, při které jsem si vytvořila strukturu rozhovoru, kterou jsem stanovila na základě předvýzkumu a odborné literatury. Poté následoval samotný sběr dat, kdy jsem uskutečňovala rozhovory s respondenty, během

toho jsem průběžně data analyzovala a následně interpretovala prostřednictvím metody zakotvené teorie.

2.2 Kritéria výběru případů

Po určení výzkumné otázky následovalo vytyčení, na jaké případy se budu ve výzkumu zaměřovat. Ve výzkumu se zaměřuji na občany obce Velíková, dle provedeného předvýzkumu terénu a stanovených výzkumných otázek jsem sestavila výběr případů. Při sestavování vzorku jsem postupovala metodou graduální konstrukce vzorku. Jak píše Švaříček a Šed'ová, „znamená to, že vzorek není vytvořen v jednom momentě, nýbrž je v souladu s cirkulární logikou v průběhu sběru dat a jejich analýzy stále rozšiřován a redefinován“ (Švaříček, Šed'ová 37: 2007). Volba dalšího respondenta se tedy odvíjela od uskutečněného rozhovoru a jeho analýzy.

Nicméně i přesto byl vzorek předem do jisté míry determinován výzkumnou otázkou a cílem výzkumu. Jelikož jsem chtěla ve svém výzkumu najít rozdíly ve způsobu trávení času dříve a nyní, důležitou roli hrál u respondentů věk. Zaměřila jsem se tedy na skupinu mladých lidí kolem 30 let a na starší obyvatelstvo ve věku nad 50 let. Vybírala jsem jak starší obyvatele, u nichž jsem předpokládala, že mi budou moci popsat minulost v obci a způsob trávení volného času, tak i respondenty mladší, jelikož jsem chtěla zjistit, jakým způsobem se tráví volný čas v obci dnes. Tito jedinci svůj čas strukturují také podle zaměstnání a rodiny. Způsob trávení času mě bude rovněž zajímat u seniorů, kteří nemají čas strukturován zaměstnáním.

Další z předem daných determinantů, který ovlivňoval výběr respondentů, byla rozmanitost vzorku. Druhé kritérium volby byl momentální sociální status respondentů. Zaměřovala jsem se na studenty, důchodce, zaměstnané a maminky tak, aby byl zdroj informací o trávení volného času co nejširší. Zmíněné kritérium vyplývá z předpokladu, že sociální status bude určovat způsob trávení volného času. Tato dvě kritéria jsem ještě kombinovala s další podmínkou, aby byl vzorek respondentů tvořen jak rodáky z obce, tak přistěhovalci, jelikož předpokládám, že to ve způsobu trávení volného času hraje také svoji roli. Jelikož jsem rodačkou z obce, znám v obci spoustu občanů, věděla jsem tedy, kteří spadají do mých předem určených kritérií, a následně jsem je oslovila s prosbou o rozhovor.

2.3 Metoda sběru dat

To, že jsem v obci vyrůstala, mi ulehčilo získat informace o dané problematice. Pro sběr dat jsem se rozhodla zvolit metodu polostrukturovaného rozhovoru. Ve výzkumu se zajímám o to, jak respondenti volný čas tráví, ale také, jak volný čas chápou. Jak se způsob trávení volného času proměnil z hlediska času a jak se liší způsob trávení volného času u mladších a starších respondentů. Data jsem získávala prostřednictvím kvalitativních rozhovorů a pozorování každodenních interakcí v terénu, které mi napomohly k získání dalších informací z jiných perspektiv. I když je každý z rozhovorů jiný a nejde si dopředu stanovit, jak bude rozhovor probíhat, je dobré se jako výzkumník na interview dobře připravit. Jak píše Davies, je dobré řídit se následujícími zásadami. Dopředu nemáme všechny informace nashromážděné pohromadě, i přesto ale nesmíme při rozhovoru vypadat amatérsky, nervózně a nebyt dostatečně připraveni. Nejvhodnější je výzkum začínat se známým člověkem a vyzkoušet si, jak budeme rozhovor vést. Poté se můžeme pustit do terénu a provádět výzkum s našimi respondenty. Získaná data z prvního rozhovoru můžeme rovněž použít jako materiál v pozdější analýze, jelikož zde nejsou striktně dané hranice mezi výzkumem, pilotáží a přípravou sběru dat. Při rozhovoru si zapisujeme všechno, co slyšíme, vidíme a pozorujeme (Davies 2007: 155).

Radou Daviese jsem se nechala inspirovat a první rozhovor jsem provedla se svojí babičkou, která je rodačkou z obce a mohla mi tak nastínit celou situaci. Já jsem si zase vyzkoušela, jaké to je vést rozhovor se známým člověkem.

2.4 Scénář polostrukturovaného rozhovoru

Polostrukturovaný rozhovor se vyznačuje „definovaným účelem, určitou osnovou a velkou pružností celého procesu získávání informací“ (Hendl 2005: 164). Tato technika umožňuje na jedné straně dostatečný prostor pro vyprávěcího, na druhé straně umožňuje zacílení na výzkumný problém. Díky předem získaným informacím z pilotáže terénu jsem si mohla vypracovat scénář rozhovoru. Z místních kronik jsem se například dozvěděla, že v minulosti měli občané možnost navštěvovat dobrovolné hasiče a kroužek divadelních ochotníků. Z pozorování interakcí v obci jsem zjistila, že centrem obce je budova bývalé základní školy, kam občané dochází na pobočku městského úřadu, do klubu důchodců nebo do kroužku maminek. Z pobytu v obci jsem také vyzorovala, že mnoho občanů tráví svůj volný čas kolem domu a na zahrádce. Občané mají také možnost

využít hromadnou dopravu do nejbližšího města Zlína, kde je více možností trávení volného času.

Na základě těchto informací a na základě své výzkumné otázky jsem vytvořila scénář rozhovoru.² Rozhovor začínal otázkami zaměřenými na formální informace jako narození, zaměstnání, nejvyšší dosažené vzdělání a rodné bydliště. V další části rozhovoru jsem se zaměřila na strukturu dne jedinců. Zajímalo mě, jak vymezují svůj volný čas. Poté jsem se s respondentem přenesla k tomu, jak jedinec volný čas chápe. Také jsem respondenta směřovala k otázce, jak svůj volný čas tráví a co pro něho jeho volný čas znamená. U starších občanů mě zajímalo, jak trávili volný čas dříve, jak svůj čas vymezují v době důchodu a jak volný čas tráví nyní. Mladší respondenty jsem nechala vyprávět o tom, jak svůj volný čas chápou. Zdali ho tráví aktivně, navštěvováním veřejných míst, zdali vyjíždějí z obce nebo naopak. Na základě tohoto scénáře budu moci také zjistit, jak se proměnil způsob trávení volného času oproti dřívějšímu.

Na závěr rozhovoru jsem respondentovi nechala prostor pro doplnění nevyřčeného a nezmníněného. Sama jsem si v dané chvíli ujasnila, zda mi rozhovor dal vše, co jsem potřebovala. Scénář mi v průběhu rozhovoru dával jistotu, že se respondent vyjadřuje z hlediska mého výzkumného problému k tématu.

Jak píše Strauss a Corbinová, je lépe rozhovory příliš nestrukturovat. Je lepší si ponechat prostor pro potenciálně významné pojmy. Při rozhovoru se může stát, že vyvstanou na povrch témata či otázky, které nebyly plánovány, nebo se původní otázky začnou jevit v jiném světle. V takovém případě je nutné na situaci reagovat, tato dovednost se nazývá teoretickou citlivostí. Umožňuje pořizování vzorků přímo v terénu a díky ní se nemusíme vracet do terénu vícekrát proto, abychom zjistili údaje, které nám unikly (Strauss, Corbinová 1999: 137).

Při rozhovoru jsem se sice držela scénáře, který rozhovor nepouštěl do šířky, nicméně i přesto jsem se rozhovor snažila vést dialogem, který nechával možnost respondentovi mluvit o tom, co jsem neočekávala a nezahrnula jsem to do scénáře. Na respondenta jsem se snažila nevyvíjet nátlak, rozhovor jsem pojala formou přátelského setkání, které jsem občas proložila otázkami týkajícími se tématu volný čas.

² Příloha č. 2

2.5 Kontext rozhovoru

Aniž bych to čekala, pro některé respondenty rozhovor o trávení volného času ze začátku vyvolával obtíže. Respondenti rozhovor vnímali jako zásah do soukromí, a proto jsem postupem času vylepšovala formu rozhovoru. V obci už několik let nebydlím a někteří respondenti mě vnímali jako výzkumníka zvenčí, který přijel zkoumat to, co občané dělají ve svém volném čase a jestli ho tráví produktivně. Několika respondenty jsem byla dokonce odmítnuta s tím, že se do rozhovoru nechtějí pouštět, jelikož jejich volný čas není zajímavý.

Respondentů jsem se zeptala, kde jim bude setkání vyhovovat a ve většině případů jsem měla respondenty na návštěvě u sebe doma. Ze začátku jsem si musela respondenta takzvaně získat, jelikož jsem z jeho chování cítila, že neví, do čeho se to vlastně pustil a co bude následovat. Někteří vyslovili obavu, že neví, o čem budou mluvit. Pro většinu z nich není běžné o sobě vyprávět, jedná se o občany vesnice, kteří sebezprezentaci běžně nevyužívají.

Rozhovor jsem tedy začínala velmi opatrně, s respondentem jsem nejprve probrala neutrální témata jako počasí, náladu a mé studium. Dostali jsme se také k tomu, že bude rozhovor nahráván. S tím nikdo z respondentů neměl problém, navíc při rozhovoru respondent často na nahrávání zapomněl a bylo na něm vidět, že se více uvolnil a rozpovídal.

Důvody, proč dělám tento výzkum, jsem respondentům nakonec uváděla ve vztahu k obci, ne k respondentům. Neměli tak pocit, že se zaměřuji přímo na jejich volný čas a více se otevřeli. Postupem času jsme se v rozhovoru dostali k otázkám, týkajících se přímo jejich trávení volného času a já jsem tak získala odpovědi na otázky, které se týkaly mého výzkumného problému.

U starších občanů jsem rozhovor začínala vzpomínáním na jejich volný čas v mládí a dětství. Respondenti se na toto téma vždy rozsáhle rozpovídali a uváděli při vyprávění mnoho stěžejních událostí, které probíhaly během roku. V průběhu rozhovorů jsem dospěla k zjištění, že nejlepším způsobem, jak respondentovi pomoci při zasazování událostí do vyprávění, je poprosit je o časovou linku, tedy projít průběžně celý rok. Zjistila jsem také, že jejich způsob trávení volného času se často odvíjí od ročního období, tudíž pomůcka časové linky jim byla velmi nápomocná.

2.6 Sebereflexe výzkumníka

Osoba výzkumníka hraje v kvalitativním výzkumu velkou roli. O tomto významu se dočteme ve studii Schütze, který píše o uzávorkování situace výzkumníka, jež je biograficky determinovaná. To znamená, že každý interpretujeme svět na základě svých vlastních hodnot a relevancí, které mají svůj původ právě v biografické situaci. Pro dosažení vědeckého pohledu na výzkum je nutné odstranit náš systém relevancí a hodnot (Schütz 1960: 200–217). Schütz tímto míní, že bychom měli dát do závorky svou biografickou situaci a nahradit ji situací výzkumnou.

Je ale vůbec možné se od tématu jako výzkumník natolik odpoutat, že do výzkumu nezahrnuje své subjektivní postoje, názory? Je zapotřebí si uvědomit v jakém postavení výzkumník vůči respondentům stojí.

Ve svém případě musím počítat s následujícími intervenujícími podmínkami. Jak už jsem zmiňovala, jsem rodačkou z obce, znám tedy tamní prostředí velmi dobře. Mám s volným časem v obci vlastní zkušenosti. Nicméně, již šest let v obci nežiji, změnily se mi tak sociální podmínky. Ve vesnici jsem byla socializována, stále mám tak určitý vhled do dění ve vesnici. Na druhou stranu vzdálení se od života na vesnici a nový způsob života ve městě mi umožňuje vidět celou situaci zvenčí. To má své výhody, ale i nevýhody. Již při vedení rozhovorů jsem si musela všechny tyto vlivy uvědomovat, abych otázky nekladla hodnotícím nebo navádějícím způsobem. Musela jsem odstranit veškeré mé zkušenosti s trávením volného času v obci a také momentální zkušenosti z města. Ve vesnici jsem prožila dětství, nenavštěvovala jsem však žádný ze spolků či kroužků, které se v obci vyskytovaly. Naopak jsem trávila volný čas spíše v sousedství s vrstevníky a v přírodě, která obci obklopuje. Čím jsem byla starší, tím jsem z vesnice více utíkala do města a v dospělosti jsem se z vesnice odstěhovala úplně. Uvědomuji si tak svůj možný negativní postoj k možnostem využití volného času na vesnici. Přestěhováním do města se moje aktivita ve volném čase zvýšila a využívám mnoha možností, které město nabízí. Obou těchto limitů jsem si plně vědoma a postupem času jsem se ve vedení rozhovoru naučila, jak do rozhovoru tyto aspekty co nejméně promítat. Rozhovor od rozhovoru jsem si byla jistější a vedla jsem jej spíše formou vyprávění, tedy otázky jsem kladla způsobem: „mohl byste se teď zamyslet a povyprávět mi blíže o...“ nebo „ráda bych se dozvěděla více o..., mohl byste mi říct více, abych si mohla udělat lepší představu...“ Tento typ otázek většinu respondentů vyburcoval k delší reakci a já jsem tak nemusela rozhovor

prokládat otázkami, které by mohly být sugestivní. Dalším limitem může být fakt, že jsem některé z respondentů osobně znala. Já to však nevnímám jako nevýhodu, jelikož jsem právě od těchto respondentů získala více informací. Protože mě osobně znali, neměli problém se více rozpovídat o svém způsobu trávení volného času a mnohokrát mi popsali svou strukturu dne více dopodrobna.

3. Volný čas obyvatel obce Velíková

V této kapitole se věnuji popisu analýzy dat. Data jsem analyzovala pomocí kódování, které vedlo k vytvoření zakotvené teorie. Hendl popisuje tři základní pojmy této metody. Koncepty, které jsou základními jednotkami analýzy. Události a jevy jsou indikátory jevů, kterým se dává konceptuální označení. Například když respondent popisuje, že ve svém volném čase běhá, chodí na pěší túry a loží po skalách, můžeme aktivity označit jako sport. Tímto označováním vznikají základní jednotky teorie. Konceptualizací se dostáváme ke kategorizaci, která je vyšší a abstraktnější úrovní. Kategorie nám slouží jako základní kameny vznikající teorie. Kategorie vytváříme tím, že seskupujeme koncepty. Například, pokud respondent popisuje, že ve svém volném čase rád zahradničí, nebo jezdí na výlety, je tato aktivita zaměřená ve stejném procesu jako sport a můžeme tedy oba tyto koncepty zahrnout pod abstraktnější pojem – aktivní trávení volného času. Dalším důležitým pojmem je propozice, která formuluje vztahy mezi kategoriemi a koncepty. U kvantitativního výzkumu nazýváme propozice hypotézou, nicméně v kvalitativním výzkumu se zaměřujeme spíše na nenumericickou část, na samotné konceptuální vztahy. V procesu analýzy v jednu chvíli data sbíráme, analyzujeme a vytváříme teorii. Tento proces nazýváme teoretickým kódováním. Na konci této metody docházíme k ústřední kategorii, která stojí za empirickými indikátory a je takzvanou latentní kategorií (Hendl 2005: 242).

3.1 Úprava kritérií volby případů

K úpravě vzorku respondentů došlo konstantně s rostoucím množstvím rozhovorů. Každý z rozhovorů totiž poodkryl nové téma, na které jsem se dále ptala dalších respondentů. Další respondenty jsem vybírala také podle toho, zda se o nově zjištěném tématu od něj mohu dozvědět více. Tím jsem postupně dospěla k saturaci vzorku. Téma se již začalo u respondentů opakovat a já jsem tak nemusela začínat nové a nové rozhovory. Respondenti, které jsem oslovovala, byli tedy jak rodáci z obce, tak přistěhovalí. Občané v důchodovém věku, ale i studenti. Manuální pracovníci i pracovníci na vedoucích pozicích. Občané s dokončením středoškolským vzděláním s maturitou a vysokoškolsky vzdělaní občané. Občané aktivní v místních spolcích, ale naopak i jedinci, kteří se do veřejného života na vesnici nezapojují.

3.2 Úprava scénáře rozhovoru

Na úplném začátku výzkumu jsem rozhovor vedla bez schématu, rozhovor probíhal formou vyprávění. V každém dalším rozhovoru jsem se již nechala vést informacemi, které jsem získala z předešlých rozhovorů a vytvořila jsem scénář³. Po prvních čtyřech rozhovorech přišlo přepisování, poslouchání a čtení, při kterém jsem si průběžně tvořila poznámky. Poté, co jsem rozhovory tímto způsobem zanalyzovala, jsem postupovala dále. Scénář se tak postupem času proměňoval. Tím se také proměňovalo chápání volného času v obci. Žádný další rozhovor jsem nevedla úplně stejně. Jak jsem dělala rozhovor za rozhovorem, stále více jsem chápala trávení volného času ve Velíkově.

Jak se tedy scénář postupem času proměňoval? Ze začátku jsem se občanů ptala spíše na jejich volný čas strávený v soukromí. Někteří z nich se začali zmiňovat také o využití volného času ve spolcích a organizacích. Postupně jsem se tedy zaměřila ve scénáři také na jejich účast ve spolcích a organizacích. Někteří z nich dojíždějí za koníčkem do Zlína. Scénář se tedy také postupem času začal zaměřovat na využití volného času ve Zlíně.

Z rozhovorů postupně začala vyplývat témata jako životní situace respondenta, vliv sociálního či přírodního prostředí na volný čas a jaký má vliv na život blízkost města Zlína. Občané se také často ohlíželi do minulosti, na způsob trávení volného času dříve. Často jsme také narazili na možnosti využití volného času ve vesnici a limity venkovského života.

3.3 Analýza

Po uskutečnění rozhovorů jsem měla k dispozici data ve formě textu – přepsaných rozhovorů⁴. Materiál jsem musela podrobit systematické analýze a interpretaci. V kvalitativním výzkumu k analýze dochází konstantně se sběrem dat. Pro zjednodušení zpracování dat jsem si data organizovala do jednotek neboli témat. Dle Švaříčka a Šed'ové jsem analýzu dat nastartovala prostřednictvím otevřeného kódování dat. Domnívají se, „že na základy vybudované pomocí otevřeného kódování je potom možné aplikovat řadu analytických technik, které poté volíme podle zvoleného výzkumného designu“ (Švaříček, Šed'ová 2007: s. 211). Tento postup jsem vzala za svůj a přepsaným rozhovorům jsem přiřazovala kódy, krátká slova a fráze. Paralelně s kódováním jsem

³ Příloha č. 2

⁴ Příloha č. 1. - Tabulka se základními sociodemografickými charakteristikami respondentů

vytvářela popis existujících kódů, seznam. Kódy jsem poté seskupila podle podobnosti nebo vnitřní souvislosti do kategorií. Při tomto procesu se mi postupně rozkrývaly významy, které před tím nebyly zjevné. Z dat začaly vystupovat souvislosti, proto jsem si neustále zaznamenávala poznámky. Tento proces byl deskriptivní technikou, díky které jsem označila jevy, procesy a témata pro další práci. Po této kódovací technice jsem přistoupila k samotné analýze.

Jelikož účelem mého výzkumu je dospět k zakotvené teorii, pro analýzu dat jsem zvolila techniku axiálního kódování. Technika navazuje na otevřené kódování, mohla jsem se jí tedy bez problémů vydat, jelikož už jsem měla připravený seznam kategorií. Axiální kódování vytváří propojení mezi kategoriemi a abychom mohli kategorie propojit, potřebujeme proto tzv. paradigmatický model. Užitím tohoto modelu jsem mohla o datech systematicky přemýšlet, jednotlivé kategorie mezi sebou propojovat a vztahovat k sobě různými způsoby. Kategorie, které mi vzešly z otevřeného kódování, jsem přiřazovala do jednotlivých položek v paradigmatickém modelu. Musela jsem se tedy rozhodnout, kterou z kategorií lze přiřadit do modelu jako základní jev, která je příčinnou podmínkou. Jaká z kategorií představuje intervenující podmínky, a která představuje následky. Co je kontextem a jaké jsou v dané problematice strategie jednání a interakce (Švaříček, Šedřová 2007: 232). V modelu, který pochází od Strausse s Corbinovou, máme předem vymodelované spojení, do kterého dosazujeme kategorie. Prvky v modelu jsou dostatečně obecné na to, aby nedocházelo k omezení induktivity. Každá kategorie se rozvíjí ve smyslu příčinných podmínek, které ji způsobují. Dále dle jejího konkrétního dimenzionálního umístění. Dle smyslu jejích vlastností, kontextu, strategií jednání nebo interakce, které jsou použity k řešení nebo reakci na daný jev (Strauss, Corbinová 1999: 84–85). Pod příčinnými podmínkami si můžeme představit události, které předcházejí jevu. V případě volného času ve Velíkové se jedná o limity a možnosti venkovského života a sociální status neboli životní situace jedince. Jaké možnosti mají občané vesnice k trávení volného času, co je v tomto ohledu limituje. Důležitou roli zde hraje i sociální status jedinců. Zdá se jedná o studenty, pracující nebo důchodce. Pod životní situací, která ovlivňuje způsob trávení volného času, jsem také zařadila rodinu respondenta, zdali respondent dojíždí za prací do blízkého města a jaké je jeho nejvyšší dosažené vzdělání.

Dalším prvkem paradigmatického modelu je jev. Jevem rozumím to, jak respondenti chápou volný čas, který jsem se rozhodla ve svém výzkumu zkoumat. Kategorie volný čas prostupovala všemi rozhovory a souvisí s ní všechny ostatní kategorie.

Kontext je v modelu zastoupen sociálním a přírodním prostředím, které ovlivňuje tamní způsob života. Velíková je obklopena přírodou a lesy, dle toho se odvíjí způsob trávení volného času. Kategorie propojenost s blízkým městem je v kontextu zařazena z důvodu možnosti občanů dojíždět do blízkého města. Jelikož je Velíková součástí města, je tak i pod jeho správou. Město tak ovlivňuje život na vesnici a utváří jeho prostředí.

Intervenující podmínky jsou v modelu zastoupeny nabídkou možností volného času a srovnáváním s minulostí. Do volného času respondentů intervenují akce, které jsou na vesnici pořádané a organizované kroužky a spolky. Do volného času také intervenuje vzpomínání respondentů na minulost. Zejména starší obyvatelé srovnávají způsob trávení času v současnosti se způsobem trávení času v minulosti a uvádějí příklady, jak se volný čas trávil dříve. Jedná se o intervenující podmínku, která zasahuje do způsobu trávení volného času i nyní, jelikož spousta z nich je minulostí ovlivněna a volný čas tráví podobně jako dříve.

Pod strategii jednání a interakce jsem zařadila volby respondentů. Činností, kterou ve svém volném čase vykonávají, reagují na nabídku možností, které jim vesnice nabízí. Někteří z nich nabízených možností využívají, jiní nikoliv. Oba tyto způsoby jsou strategií jednání a řešením situace.

Posledním prvkem v modelu jsou následky, které jsou vyústěním všech předešlých prvků. Vychází z kontextu a reagují na intervenující podmínky. Následky jsou výsledkem strategie jednání a interakce. Následkem tedy rozumím kategorii, jak respondenti svůj čas tráví.

Zmíněné souvislosti jsou znázorněny v následujícím paradigmatickém modelu (viz Tabulka 1).

Tabulka 1 Tabulka axiálního kódování

Příčinné podmínky	Jev	Kontext	Intervenující podmínky	Strategie jednání a interakce	Následky
Limity a možnosti venkovského života	Volný čas očima respondentů	Sociální a přírodní prostředí	Nabídka možností volného času	Volby z nabídky možností	Jak tráví respondent volný čas
Sociální status (životní situace)		Propojenost obce s blízkým městem	Srovnávání s minulostí		

3.4 Intepretace dat

Po otevřeném kódování a axiálním kódování jsem před sebou měla spoustu informací, které vysvětluji a rozebírám v následující části práce. Sestavením kategorií do paradigmatického modelu se mezi kategoriemi vynořily kauzální vztahy, které jsem uspořádala do analytické kostry příběhu.

Volný čas obyvatel obce je ovlivněn limity a možnostmi venkovského života. Roli ve způsobu trávení volného času hraje také sociální status neboli životní situace jedince. Problematika je ovlivněna sociálním a přírodním prostředím, kde je důležitým aspektem blízkost města. Zasahuje zde nabídka možností volného času a její srovnávání s minulostí. Jedinci reagují a jednají volbou z nabídky možností. Následkem všech uvedených aspektů je způsob, jakým respondent volný čas tráví.

Analytický příběh dále sloužil jako osnova pro interpretaci dat. V této části nalezneme také odpovědi na výzkumné otázky. Co pro obyvatelé obce znamená volný čas? Proměnil se způsob trávení volného času v obci oproti době jejich mládí? Tráví občané svůj volný čas v soukromí, nebo využívají možností, které poskytuje veřejný prostor? Převažuje u obyvatel čas strávený na vesnici nebo v blízkém městě? Jak obyvatelé obce svůj volný čas vnímají?

3.4.1. Příčinné podmínky

Mezi příčinné podmínky, které vzešly z axiálního kódování, patří limity a možnosti venkovského života. Příčinnou podmínkou je také sociální status neboli životní situace jedince.

Jak uvádím v kapitole o charakteristice obce, místní část Velíková se nachází 11 km od Zlína v oblasti Hostýnských vrchů. Žije zde 615 obyvatel a můžeme zde nalézt několik veřejných budov. Budovu bývalého obchodu, nyní hospodu⁵. Dále budovu bývalé základní školy⁶ a hasičskou zbrojnicí⁷. K hlavním dominantám Velíkové patří nová kaplička⁸, která je zasvěcena Cyrilu a Metoději.

Vesnice se vyznačuje tzv. venkovskou komunitou, která se většinou vymezuje v protikladu ke komunitě urbánní. Mnoho z respondentů při vyprávění staví svůj způsob trávení volného času do protikladu ke způsobu trávení volného času ve městě. Kategorie limity venkovského života byla nasycena například kódy život ve Zlíně, porovnání s městem, možnosti na vesnici, absence možností, cesta do města, úpadek kulturního využití. Niže přikládám úryvky z rozhovorů.

Například respondentka, která žila 30 let ve městě Zlín a do Velíkové se přestěhovala před šesti lety, uvádí:

„Tak ten je úplně jiný. Ve Zlíně to bylo o tom, že když byly holky malé, tak to chodily do kroužku. To jsme je vodili. Ať to byly nějaké taneční soubory, nebo pěvecký soubor, nebo hra na nějaký nástroj. To si myslím, že to bylo celkem dost důležité i pro ty děti. Ale sama, že bych chodila do nějakého kroužku, to mě moji rodiče nikam takto nedotlačili a neuměla jsem to. Zato moje holky vyrůstaly v tomhlectom, nebo chodily do Junáka, tak ty opravdu v Junáku byly. Jako když bylo zapotřebí, tak jsme jim samozřejmě pomáhali. Protože to byly tábory, každým rokem něco, něco vychystat, nachystat. A tohle to, tak to byl náš největší takový ten spolek, s těma našima dcerama. Junák ten je ve velkém. Protože ten

⁵ Příloha č. 4 – Obrázek 4 Budova místní hospody

⁶ Příloha č. 4 – Obrázek 5 Budova bývalé základní školy

⁷ Příloha č. 4 – Obrázek 3 Budova hasičské zbrojnice

⁸ Příloha č. 4 – Obrázek 2 Kaplička sv. Cyrila a Metoděje

žil vlastně s holkama než vystudovaly. Než byly vedoucí, než teď mají svoje děcka. “R7, Ž57.⁹

Při vymezení života na vesnici používá přirovnání k městu také: *„No vzhledem k tomu, že žiju tady na vesnici, takže ten čas není spojený s nějakýma výletama, není spojený s nějakou zábavou městského charakteru. To znamená kino, divadlo. Kdo chce, může si zajet. Občas si taky do toho divadla zajedeme, ale není to záležitost nějaká taková, že bych tam chodil každý týden, nebo s nějakou pravidelností. Tady něco se udělalo ve Velikové, kdo chce, může si jít samostatně zahrát tenis, na domácí hřiště. Je nějaký plácek na fotbal, což zase v mém věku není až tak jako aktuální, ale tak myslím si, že kdo chce, nějakým způsobem aktivně ten volný čas prožít, ať už s knížkou, protože ho bolí nohy, kolena. Takže je to takové omezené, ale já jsem spokojený. Nestěžuju si. Nešilhám po těch výhodách, které mají ve městě. Že tam mají organizované programy, nějaké.“* R1, M53.

Další příčinnou podmínkou je sociální status respondenta. Tedy to, zdali je studentem, důchodcem či pracujícím. Životní situace jedince totiž ovlivňuje jeho strukturu dne, od kterého se pak odvíjí i množství a způsob trávení volného času.

Práci vnímá Možný jako nástroj společenské kontroly, který z části nahrazuje komunitu, která byla destabilizována právě industrializací. Vytváří společenské organizace a tvoří základ identity individua (Možný 2002: 94). Platí to i u respondentů, kteří se zúčastnili výzkumu. Jejich identita, struktura dne i volný čas se odvíjí od jejich zaměstnání.

Kategorie byla nasycena kódy jako například struktura dne, pracovní vytíženost, organizace času. Dále úryvky reprezentující zmíněné kódy.

Například respondent ve věku 25 let mluví o své struktuře dne, která je dána směnami vyplývajícími z typu zaměstnání. Je manuálním pracovníkem na pásové výrobě: *„závisí to na směnách. Je to podle dlouhého, krátkého týdne. V jeden týden pracuji dvakrát do týdne v úterý a středu, tak to máš času hodně. Pokud dělám noční, tak většinou celý čtvrtek prospím. Ale ještě mi pořád zbývají tři dny. Krátký týden dělám rád, jelikož mám volno stejně jak ostatní kámoši a o víkendu se tak s nima můžu potkat. Horší je, když mám*

⁹ R=respondent, 7=označení respondenta, Ž/M= žena/muž, 57=věk. Tabulka respondentů v příloze č. 1. Platí i pro všechny další úryvky.

dlouhý týden. To pracuju čtyři dny, čtvrtek, pátek, sobota, neděle. To jsem pak celé pondělí grogy. Zabítý celý víkend a nedá se dělat nic. R5, M25

I respondentka, která dříve pracovala ve spořitelně a nyní je pracovnící úřadu práce, se zmiňuje o tom, že „*před touhletou prací jsem 19 let dělala ve spořitelně. Kde jsem dělala opravdu 12–14 hodin denně. A toho volného času jsem měla tak strašně málo, že jsem si užívala pouze dovolené a teď mám možnost prostě některý den jít i v jednu domů.* R7, Ž57.

Pamětnice a důchodkyně ve věku 76 let, která dříve byla dojičkou krav, vzpomíná „*chodila jsem, v kravíně jsme dělali na dvě směny. Dobytek se musí poklidit a podojit dvakrát denně. A to jsem chodívala, ranní směna začínala ve tři hodiny a končivali jsme v osm hodin večer. Ale musím podotknout, že to byla sobota, neděle, protože dobytek se musí poklízet a podojit.*“ R10, Ž76.

Limity trávení volného času jsou uvedenými respondenty argumentovány tím, že bydlí na vesnici. Tedy, že možnosti využití volného času zde nejsou tak rozmanité jako ve městě. Z uvedených úryvků vidíme, jak je u daných respondentů den rozčleněn v závislosti na jejich zaměstnání. Odvíjí se od něj délka volného času i způsob trávení. Rozdíl je v tom, zda chtějí ve volném spíše trávit čas aktivně, nebo pasivně.

3.4.2. Jev

Tématem volného času se zabýval již Aristoteles ve starověkém Řecku, ten ho považoval za míru lidského štěstí. Chápe ho jako nezainteresovanou činnost, jež nesleduje žádný přímý užitek a je milován pro sebe samý. Naopak ho ale vnímal Platón, který volný čas chápe účelově, tedy jako nástroj k dosažení určitého cíle. Jako odpočinek od práce a účast na náboženských obřadech (Filipcová 1970: 549).

Jak volný čas chápou obyvatelé místní části Velíková? Kategorie byla nasycena kódy jako význam volného času, bonus, realita volného času, finance, věk vs. volný čas, volný čas jako svoboda, vymezení k městu, volný čas pro sebe.

Respondent ve věku 53 let, který má dokončenou střední odbornou školu s maturitou a je otcem čtyř dětí uvádí:

„Co pro mě znamená volný čas? Žiju na vesnici, jsou možnosti samozřejmě, ale ten volný čas nese i tu finanční stránku, kdy to není taky zanedbatelné. A vzhledem k tomu, že já tady se starám o údržbu staršího domu, vlastně ten je tady od roku 1947. Můj rodný dům byl postavený, takže už má jakési kořeny historické, takže se ten věk promítá i do té údržby. Takže finance směřují spíš do té údržby.“ R1, M53.

Ve výpovědi respondenta hraje roli kontext jevu, tedy prostředí, ve kterém se jedinec nachází. Svůj volný čas zohledňuje tím, že jeho finance směřují do údržby domu. Volný čas tráví převážně péčí o dům a jeho rekonstrukcí. Chápe ho tedy spíše účelově, jelikož ho tráví prací.

Další z respondentů ve věku 29 let, provozní technik chápe svůj volný čas jako bonus, kdy volný čas je *„to, co mám důležité věci udělané, mám splněné, takže to, co je nad rámec, tak je volný čas. Toho mám dostatek. Akorát ho nevyužívám.“ R2, M29.*

Respondentova odpověď na otázku, co pro něj volný čas znamená, je prakticky ve stejném duchu, jako uvádí i další respondent, manuální pracovník s maturitou ve věku 25 let. Rovněž staví volný čas do protikladu k povinnostem *„znamená to, že nemusím chodit do práce a můžu dělat to, co sám chci“.* R5, M25.

Zástupce mladých respondentů završuje svým tvrzením student ve věku 19 let, který k volnému času dodává *„je to prostě čas, kdy nemusím na nic myslet. Nemám povinnosti, nemám nic před sebou a můžu si s tím časem naložit, jak já sám budu potřebovat. Prostě jak mi to bude vyhovovat“.* R6, M19. Volným časem je tedy dle mladších respondentů chápána chvíle, kdy je všechno hotovo, mohou si odpočinout a uvolnit se. Naproti staršímu respondentovi tedy mladší respondenti chápou volný čas jako chvíle odpočinku a tráví ho jiným způsobem než povinnostmi.

U starší respondentky ve věku 57 let, která je pracovnící úřadu práce se dozvídáme, že pro ni *„volný čas znamená hodně. Protože práce je o tom, že se člověk unaví a v tom volném čase potřebujeme nějaký odpočinek, nějaký relax. Volný čas je hodně důležitý a myslím si, že ho se svým manželem využíváme naplno.“* R5, Ž57.

Ve výpovědi respondentky si můžeme povšimnout, že klade důraz na volný čas jako odpočinek po práci. Stejně jako předešní respondenti staví volný čas jako opozitum k práci, konkrétně však zmiňuje, že jsou tyto chvíle důležité k odpočinku. O této

skutečnosti se zmiňuje i Šípek „ve společnosti venkovské nabývá volný čas více podoby odpočinku po únavě, ve společnosti industriální především jako rozptýlení. A ve společnosti s rozvinutou terciární sférou je pak ve volném čase více prostoru pro produktivní role, role růstu, sociální role apod. (Šípek 2001: 58).

3.4.3. Kontext

Dalšími kategoriemi, které ovlivňují volný čas a lze je zařadit do paradigmatického modelu pod kontext, je vliv sociálního a přírodního prostředí. Také propojenost s blízkým městem.

Prostředí, ve kterém žijeme, se váže s pojmem identita. Jedná se o sociální konstrukt, který vznikl na základě vztahu člověka, jeho okolí a sebe samého. Člověk si na základě identity potvrzuje vlastní totožnost a osobnost, zároveň se díky identitě staví vůči okolnímu světu. A to tak, že se na něm buď spolupodílí, nebo se od něj distancuje (Duffková 2008: 106). Provázanost člověka, jeho identity a prostředí dokazuje i teorie Bergera a Luckmanna, procesem externalizace, objektivizace a internalizace si člověk uvědomuje každodenní realitu a vnější svět. Přiřazuje věcem určitý smysl a řád, to se pak stává součástí jeho osobnosti. Autoři považují za základ identity jednotlivce proces socializace, tedy celoživotní proces stávání se někým v rámci určitého sociálního prostředí. Tvůrcem identity se tak stává společnost a její společenská struktura (Berger, Luckmann 1966: 50–170).

Kategorie vliv sociálního a přírodního prostředí byla nasycena následujícími kódy: organizace ve vesnici, nevyužití prostor, účast ve spolku, sdružování, fotbalové hřiště, zhodnocení aktuální doby, hodnocení prostředí, iniciativa občanů, blízkost přírody, hospoda, spolupráce, závislost na ročním období, budova základní školy.

Život na vesnici do značné míry ovlivňuje respondenty. Příkladem může být úryvek z rozhovoru s respondentkou, která je rodačka z obce, matka dvou dětí a v současné době v invalidním důchodě. Všimnout si toho můžeme díky jejím výpovědím. Úryvek z rozhovoru přikládám celý, jelikož pro jeho pochopení je nutné znát i moje otázky.

„R: Abych dělala něco, co mě baví, z čeho mám radost a u čeho si odpočínám.

L: A děláš to tak?

R: No nedělám, ale určitě bych dělala nějaké jiné věci.

L: No a jak to, že to tak máš teda?

R: Nevím, to už tě tak nutí život, ten stereotyp. Jak je život naučený, vychovaný a všechno. To už máš takové návyky. I to prostředí, tam kde se pohybuješ.

L: No a jak to, že tohle prostředí zrovna utváří to, že se ve volném čase spíš pracuje, než odpočívá?

R: No určitě, protože vidíš tu práci kolem sebe, že to prostě musí být nějak. Že ti to vadí, když to není v pořádku. Vadí ti to.

L: A kolem sebe, to znamená, kdo to kolem tebe takhle dělá? To by mě zajímalo, kvůli komu to děláš tak, jak to děláš?

R: Protože mi to vadí.

L: A co konkrétně ti vadí?

R: Co mi konkrétně vadí?

L: No, o čem se konkrétně teď bavíme?

R: Ty pořád narážíš na tu zahradu.

L: No tak mi řekni, vysvětli mi teďka, co ti vadí?

R: Tak takhle, když bych žila ve městě, tak bych určitě neviděla práci na zahradě. Určitě bych neviděla to, co tady všechno vidím. Okolichně tady ty lidi. Viděla bych jiné prostředí.

L: Co tady tedy vidíš?

R: Konkrétně vidím, že někdo má zasazenou zahrádku, posečený trávník. Tyhle konkrétní věci teďka vidím. A vím, že ve městě bych toto neviděla. Ve městě by mě to třeba lákalo na dědinu, ale měla bych to nějak rozdělené. Ve městě bych si zašla do kina, do divadla. Ale tady občas skočíme do kina.

L: A jak často tak chodíváš nebo navštěvuješ město za kulturou?

R: Tak jednou za čtvrt roku. A takhle to tady mají všichni, možná jenom ti nově přistěhovaní, kteří pracují ve městě a tady jenom přespávají, tak žijí úplně jinak. Než my, kteří jsme tady narození a jsme už vychovávaní svými rodiči takto. Plyne to z výchovy. Možná že to takto každý nemá, to zas nemůžeš takto shrnout, záleží to na tom, jaký ten člověk je.“ R3, Ž48.

Z úryvku se dozvídáme odlišnost reality trávení volného času od toho, jak ho respondentka chápe. Snažila jsem se pít po důvodu, proč to tak je. Pro získání odpovědi bylo třeba nenechat se odradit od strohých odpovědi respondentky a snažit se ji rozmluvit. Způsob odpovědi vypovídá o tom, že sama cítí, že nejde o její rozhodnutí, ale je k trávení volného času tlačena okolím. Jak sama uvádí, „protože to vidí u ostatních“.

Také u respondenta vedoucího investic ve věku 57 let si můžeme v rozhovoru všimnout odpovědi týkající se prostředí: *Já bych chtěl ještě dodat, že to prostředí nás formuje, když to byla zapadlá víska, tak se odehrávalo všechno tady a lidi spolu komunikovali, pomáhali si. Já jsem ještě navíc zdědil po svých předcích, po otcevi jsem zdědil tu elektriku a po dědovi jsem zdědil to dřevo. Takže jsem obojetný. Umím se dřevem a umím se železem. Zatím se bráním zdivu, protože mám kamaráda zedníka. Když mu řeknu, tak mi pomůže. Ale teď už je všechno jinak, lidé mají život spíše ve Zlíně, kde pracují. Každý si tady hrabe na vlastním písečku. To je největší proměna, co se tady odehrála. R4, M57.*

Z uvedených úryvků tedy můžeme vidět, že prostředí vesnice určitým způsobem ovlivňuje identitu a způsob trávení volného času. Například nutnost mít obdělanou zahrádku a pozemek z důvodu, že to tak mají všichni ostatní, může vyplývat právě z velmi úzkých sociálních vazeb, které se na vesnici vyskytují. Dochází tam tak k sociální kontrole mezi občany.

Přenos zkušeností a dovedností, o kterých se zmiňuje vedoucí investic, zase svědčí o způsobu socializace na vesnici. Respondentovi byly dovednosti předávány z předchozích generací, vlivem prostředí, které se tyto dovednosti a znalosti vyžaduje.

Propojenost venkova s městskou aglomerací se v 19. století začala více projevovat po změně způsobu obživy venkovských obyvatel. Zemědělstvím se živí menší část obyvatel, zbylé obyvatelstvo je stále více činné i v jiných sektorech a za prací dojíždí do přílehlých měst. Venkov se proměňuje také v tom, že podstatnou složku populace venkova tvoří obyvatelstvo, které se přestěhovalo na vesnici z velkých měst. Zvyšování přitažlivosti

života na venkově souvisí se změnou životních hodnot. Stoupá zájem o rozvoj venkovského prostoru. S tím jde také ruku v ruce zdůrazňování venkovského prostoru z hlediska zdravého životního stylu (Velký sociologický slovník 1996: 1380).

Kategorie, která rovněž ovlivňuje zkoumaný jev a je kontextem celé problematiky, je propojenost obce s blízkým městem. Většina respondentů, které jsem oslovila, dojíždí za prací či studiem do přilehlého města. Do města však nesměřují jen kvůli výkonu povolání, ale také za příležitostmi využití volného času.

Kategorie byla nasycena kódy: dojíždění za povinnostmi do města, cesta do města za zpestřením, život spíše ve Zlíně, proměna vesnice, kulturní vyžití ve Zlíně, městská doprava, Velíková pod správou města, podpora od města, nesplnění závazků ze strany města.

Nejmladší z respondentů mluví o tom, jak volný čas tráví v blízkém Zlíně: *„když jedu ve volném čase do města, tak si jedu vyřídit nějaké věci, nebo mě to táhne do knihovny třeba. Do nějakého fitka, možná do divadla taky. Anebo taky na nějakou procházku za kamarádama. Nebo si někam sednout.“* R7, M19.

I důchodce ve věku 73 let uvádí, že je členem turistického klubu, který sídlí ve Zlíně: *„tak v současné době chodím s turistama, s klubem českých turistů. Chodím každý měsíc tak dvakrát na túry. A i za kulturou jezdím do Zlína, protože je tu městská doprava.“* R9, M73.

Právě městská doprava je často kvitována místními obyvateli jako velká výhoda propojenosti vesnice s městem Zlín.

„A máme tady městskou dopravu, což je velmi lákavé pro mladé lidi, kteří zakládají rodinu. Nebo si chtějí postavit dům, tak tato lokalita je pro ně velice lákavá kvůli dostupnosti Zlína. Jsme od Zlína 10 km a je tu velká dostupnost. I pro starousedlíky, ale i pro přistěhované lákavé. Má to ještě takovou výhodu, že senioři, jak dosáhnou 70 let, tak máme takový senior pas, že zaplatíme 330 Kč za rok a jezdíme jenom na kartičku zdarma. Nebo ne zdarma, ale je to výhodnější.“ R10, Ž76.

Mladý respondent původem z Ostravy za kulturou neváhá vyjet ani do ostatních okolních měst *„v Ostravě, kde je možnost nějakého kulturního vyžití podstatně větší, s tím, že nemusí nikam tak daleko vyjždět. Člověk má možnost vyžití, co se týče klubů a podobně. Samozřejmě, kdyby mě bavilo chodit do divadla, do kina, tak to vyjde asi na stejno,*

protože v tom je Zlín docela dobrý. Ale vzhledem k tomu, že poslouchám hudbu a je to mým koníčkem, tak ve Zlíně fungují asi tři diskotéky nebo čtyři a plus jeden nebo dva kluby, kde se hraje i taková hudba. Takže tam ta možnost moc není. Když jedem na nějaký koncert, tak se jezdí do Kroměříže, do Frýdku nebo kolikrát do Ostravy.“ R5, M25.

Propojenost obce s městem není však hojně využívaná všemi občany. Například respondentka ve věku 31 let, kontrolorka pásové výroby ve firmě sídlící ve Velíkové, návštěvu města příliš nevyhledává: *„Moc ne, jenom když potřebuju nakoupit, ale tak jedenkrát měsíčně. Protože mě nebaví ty fronty, u těch pokladen čekat čtvrt hodiny, tak to si radši zajedu třeba do Slušovic. Protože my vlastně dostáváme i stravenky v práci, takže jako tam berou stravenky. Nebo třeba do Štípy, jinak do Zlína fakt málo. Tam ani nejedím. A městskou dopravu taky nevyužívám, to je strašné zdržení. Do města půl hodiny, než kdesi cosí, teď musíš navazovat. Když jedu kalit, tak to jedu autobusem. Spíš malý jezdí do školy autobusem.“ R8, Ž31.*

Propojenost obce s městem se neprojevuje jen v tom, že je do obce zavedena městská doprava. Obec spadá pod správu města, což s sebou přináší výhody, ale i nevýhody. Jeden z příkladů je dlouhodobě nezřízená kanalizace, kterou město obyvatelům slibuje postavit už několik let.

„Protože patříme od roku 1982 pod město Zlín, tak to je vlastně hlavní investor a správce těch komunikací. Takže my jsme město v podstatě, periferií, součástí. Ale zavedli tady městskou dopravu, to se jim povedlo zrealizovat. Tak ještě ta kanalizace, od toho se mělo začít si myslím. Pak tady křičí ekologové, že termíny se prošvihly, už mělo být hotovo, tak nevím, do jaké míry je to ošetřené legislativně, že tady ještě není. Jestli mají udělanou výjimku, ale myslím si, že už tu byly nějaké omezení. Bylo zákonem nařízeno, že města s určitým počtem obyvatel musí mít od toho a toho roku kanalizaci. V tom případě, když Zlín má já nevím, nějakých 90 000 obyvatel, anebo nás berou jakoby malou obec samostatnou. Kde je, já nevím, 400 lidí, takže v podstatě se to neřeší. Takže nevím, jaký je přístup těch zodpovědných tady k tomu.“ R1, M53.

3.4.4. Intervenující podmínky

Do způsobu trávení volného času intervenuje kategorie nabídka možností volného času a srovnání s minulostí. Již při zkoumání terénu jsem zjistila, že ve Velíkové jsou nyní aktivní spolky Sportovní klub Velíková, Dobrovolný sbor hasičů a Klub důchodců. Pod

těmito organizacemi probíhají akce, které jsem zmiňovala v úvodu práce, jsou to například sokolský ples, pálení čarodějnic, pohádkový les a mikulášská besídka. Velmi aktivním spolkem je Klub důchodců. Členové klubu se scházejí jednou týdně a věnují se mnoha aktivitám, mezi které patří například zájezdy po celé České republice. Již méně aktivním, avšak stále fungujícím, je Sbor dobrovolných hasičů. Sbor byl aktivní hlavně v minulosti a díky němu se v obci pořádaly zábavy, plesy i divadelní představení. V současné době již spolek pořádá jen vodění medvěda, dále pomáhají při budování obce, spravují fotbalové hřiště a věnují se drobnějším činnostem. Z důvodu častého vzpomínání občanů na minulost, primárně na Sbor dobrovolných hasičů, se z rozhovorů vynořily kategorie, které intervenují do způsobu trávení volného času, tvoří je nabídka možností volného času v obci a srovnávání s minulostí. Kategorie nabídka možností volného času byla nasycena kódy jako aktivity pořádané v budově bývalé školy, znalost kroužků na vesnici, aktivita v mládí, zánik organizací a spolků, rozvoj klubu důchodců, nezájem nových členů, dojíždění do okolních měst a vesnic, pohádkový les.

Jaké mají povědomí o nabízených akcích občané vesnice, se dozvíme z následujících úryvků z rozhovorů.

„Ve Velikové to byly třeba matky s dětmi, ty tady měly organizaci. Tam se cvičilo, maminy s dětma vyráběly věci a pekly se tam buchty a vyráběly se tam vánoční věnce. Bývalo jich tak 7–8, scházely se jednou za týden. Ale když pak organizátorce skončila mateřská, tak to skončilo.“ R3, Ž48.

„Vím, že jsou tu hasiči. A důchodci, i když tam bych asi nechodil. Pak vím, že v minulosti jsem navštěvoval nějaký kroužek pro děti. To si myslím, že tady dokonce přetrvává. A jinak si nejsem vědom.“ R6, M19.

„Funguje tu sbor dobrovolných hasičů a sokol tu taky funguje. Ten pořádá v létě turnaj ve fotbale, ženatí a svobodní proti sobě. V létě pořádají pro děti pohádkový les. Taky tu funguje klub seniorů. A ten už je tady od roku 2000. Ten klub začínal o 70 lidech. Většinou důchodci, ale teď už ten klub má malý počet lidí. Protože tito lidé umřeli a včilka ti novodobí důchodci tam nejdou.“ R10, Z76.

Kategorie srovnávání s minulostí byla nasycena kódy: organizace tréninků, aktivita v mládí, činnost spolku, organizace tréninků, tradice.

Respondenti ve vyprávění vzpomínají na dřívější využívání veřejných prostorů, například využití požární nádrže, kterou spravuje hasičský sbor. Pamětnice uvádí, že v létě sloužilo jako koupaliště a v zimě se na nádrži bruslilo. Rovněž se hojně využívala hasičská zbrojnice. Dole byla místnost pro stříkačku, auto a další technické vybavení a na hoře byla místnost pro setkávání členů sboru.

Respondent vzpomíná na období, kdy chodil jako mladý do hasiče: *To se odehrávalo tak, že vždycky když slezl sníh, tak jsme šli dělat pořádek do hasičské zbrojnice. A vyhlásili tam nábor, konkurz a nás tam bylo možná deset, patnáct. A ten strýc Jožka. Ten hasičský sport se skládal z takzvaného útoku, štafety a teoretických otázek. Otázky, jak se hasí požár a podobně. A bylo tam fyzická příprava, že se běhalo s nějakou proutnicí po výletišti, jako po hřišti, fotbalovém hřišti. A za třetí bylo ten, že se vytáhla stříkačka, muselo se to nastartovat a vysát tu vodu. A tam jsem chodil tak myslím až do deváté třídy. Jinak ti hasiči s náma pořádali zájezdy, vím, že jsme byli v Bratislavě, byli jsme na Pustevnách. To bylo s hasičema.*“ R4, M57.

Dále zmiňuje lyžařský oddíl Držková, který patřil pod TJ okres Zlín a kapelu, kterou navštěvoval s ostatními kamarády a jejímž zřizovatelem se stala JZD Družba: *„To bylo tak, že tam hráli i kluci ze Štípy a z Kostelce. Prostě ta vesnice za toho mého mládí byla taková uzavřená. Akorát ten autobus jezdil několikrát denně do Zlína a zpátky a pak se to začalo jakoby otvírat. Kdy v rámci toho JZD, kde patřila Štípa, Kostelec, Ostrata, Hvozdná a Velíková.*“ R4, M57.

Operátor výroby respondent ve věku 53 let vzpomíná na využívání fotbalového hřiště neboli výletišť ve Velíkové. *„do hasiče jsem chodil tak v 15 letech. Měli jsme nácvik, učili jsme se s hadicema, učili jsme se teorii zásahu při ohni. Potom jsme dycky skončili fotbálkem někde. Jsme si zahráli, nikdo nikam nespěchal. Ta doba byla taková uvolněnější. Jezdívají jsme na výletišť na fotbalové hřiště. Ale víc to bývalo v okolí té zbrojnice. U Jablůnkového tam na tom plácku, bylo to vlastně blízko. Materiál jsme nemuseli převážet. Na tom výletišti to bylo takové sem tam. Takové příležitostné, že se tam chystalo něco, když se pořádali okrskové soutěže, tak se přijelo na to místo i s technikou. Přímo na místo, abychom se seznámili s tím prostorem.*“ R1, M53.

Další z respondentů vzpomíná na hasiče: *„Tak v hasiču jsem byla samozřejmě, ale za dob, eště když jsme byly děcka. Kolik sem mohla mít? Nevím, jestli těch čtrnáct, patnáct,*

šestnáct, možná míň. Co to vedl Martin Bůček ze Hvozdné, tak to jelo. Ale pak tam přestal a od té doby nic, vůbec nic. Tak jsem vystúpila, tož přece nebudu platit stovku, že. Každý rok a za nic. Co se tady děje. Nic. Jako to, že tady mají schůzi. Myslím v lednu nebo kdy to bývá, to přijde deset těch...navalí se tam.“ R8, Ž31.

3.4.5. Strategie jednání a interakce

Kategorie volby z nabídky možností jsem zařadila pod kategorii strategie jednání a interakce, jelikož se jedná o řešení a reakci na nabídku možností trávení volného času ve Velikové. Kódy, které nasatily tuto kategorii jsou například pomoc při organizaci akce, pohádkový les, znalost kroužků ve vesnici, neúčast ve spolcích a organizacích, návštěva sousední vesnice, účast ve spolku, tradice, domácí povinnosti.

„Je to třeba ten hasič, co tady ještě tak funguje. Tak teď bude třeba schůze, tak jdu. Šel jsem tam tak nějak dobrovolně, to jsem se tam přihlásil. S tím, že jsou nějaké schůze, chystá se třeba ta Cyrilometodějská zábava. Občas má tady Sokol dětské dny a podobně, tam taky sem tam vypomůžu skrz ty hasiče. Jednou jsem se teda účastnil soutěže, ale protože tady se málo kdo domluví, že se skoro nikam nejede, ani se nezkouší. Protože chlapi už to umí. Takže se jede spíš na hotovo.“ R2, M29.

Respondent také uvádí, že se hasičský sbor potýká s nezájmem mladých o sbor. Jako důvod nezájmu uvádí: *„Nevím, zdali to je tou novou dobou. Každý na tom telefonu, počítači. A mají jiná zájmy třeba zase ve městě. Některé kroužky a na ten hasič už jim nezbývá tolik času.“*

Respondentka, která vzpomíná na období svého mládí, uvádí důvod, proč se hasiče za svých mladých let neúčastnila: *„nás bylo doma moc, já jsem musela doma pomáhat. Bylo nás šest, čtyři děti a dva rodiče. Takže já jsem byla uvázaná doma. Ale mně to jako děcku nevadilo.“ R3, Ž48.*

I další z respondentů mluví o neaktivitě ve spolcích či organizovaných akcích: *„Ne to vůbec. Na veřejných místech se vůbec nevyskytují. Posledních 30 let, dříve tomu bylo jinak. Za starého režimu“.* R4, M57.

„Tak bohužel zatím nenavštěvuji. Protože, doposud tam nic takového nebylo. To, co bylo cvičení, tak to bývalo v tu dobu, co jsem dělala ve spořitelně, a než jsem došla z práce,

tak už bylo konec. Takže teď tam opravdu nic jiného není, tak teď pouze pravidelně jednou týdně, jezdím se svojíma kamarádkama. A to jezdíme do Štípy na cvičení“ R7, Ž59.

„klub důchodců má malý počet lidí. Včilka, když se dostane ženská do důchodu, tak si myslí, že je ještě mladá, že co by mezi nama starýma dělala. A v tomto klubu je teď, což je rarita tohoto klubu, víc mužů, jak žen. R10, Ž76.

Respondentka dále mluví o tom, že jiný klub nenavštěvuje, a to v žádném případě. Ale v rámci klubu seniorů si pochvaluje možnost zúčastnit se zájezdů, které spolek organizuje. *No tak v rámci toho klubu seniorů, byli jsme letos na dvou zájezdech v Lednici a pak jsme byli v Novém Jičíně. V Kopřivnici. To jsme dostali od města určitou částku peněz a ostatek si doplatíme. Už poslední závěr, který nás čeká 29.12.2016 máme poslední zakončení roku.“ R10, Ž76.*

I přistěhovalý manuální pracovník ve věku 25 let se zmiňuje o tom, že pomáhá hasičům s organizací akce: *„maximálně se účastním končin nebo vodění medvěda, a to je všecko. Už i tam je těch lidí tak málo, že nevádí, když jim pomáhá někdo jiný.“ R5, M25.*

3.4.6. Následky

Kategorie, jak tráví respondent volný čas, vyvstala z paradigmatického modelu jako centrální. Všechny ostatní prvky vedly k jednomu tématu, jak respondent svůj volný čas tráví.

Selektivním kódováním z kategorie vyvstaly čtyři typy způsobu trávení volného času. Typy trávení volného času jsem vztáhla vždy k příčinným podmínkám, kterými jsou limity a možnosti venkovského života a také sociální status respondentů. Dimenzionální vztahy jsem zaznamenala v tabulce, kterou příkládám v příloze č. 3.

První z nich je aktivní trávení volného času. Pokud aktivní trávení volného času vztáhneme k příčinným podmínkám, jimiž jsou limity a možnosti venkovského života a také sociální status, můžeme vidět mezi těmito kategoriemi následující souvislosti. Díky tomu, že je vesnice obklopena přírodou, občané využívají aktivní trávení volného času návštěvou blízkých lesů. *„Anebo potom ty vycházky. A to je okolí Veliková, Lukov, Písečné. Protože já vlastně pocházím z Lukova. Lukov je vlastně moje rodiště. Rádi se tam vracíme, rádi to tam procházíme. Ukazujeme vnukům, ukazujeme známým, při procházkách. V létě chodíváme na hřiby.“ R7, Ž57.*

Dále občané například uvádějí, že se rádi setkávají v rámci akcí s ostatními sousedy a besedují. *„Na výletišti se příležitostně koná velíkovská pout', na sv. Cyrila a Metoděje. Odpoledne tam bývá pořad, tak si tam zajdu s manželkou pobesedovat aspoň na chvíli. Se ukázat a poznat nové tváře, nebo staronové, že se sejdeme. Staronové proto, že to nejsou úplně nové tváře, chodí tam více méně ti samí. Nové spíše jejich děti a nová generace“*. R1, M53. I žena ve věku 76 let, uvádí, že se ráda setkává s ostatními v rámci návštěvy kostela *„co se týká volného času, tak třeba v tu neděli jdu do kostela, protože jsem věřící. Setkám se tam s ostatními ženskýma z vesnice, zajdeme do cukrárny a povykládáme“*. R10, Ž76.

Aktivně strávený volný čas může být tedy chápán i jako potkávání se s přáteli či lidmi ze sousedství.

Mnoho respondentů tráví svůj volný čas v místě bydliště, tedy ve Velíkově, ale přesto aktivně. Například sportovním vyžitím. *„V létě kolo, to je každý druhý nebo třetí den. Když je volný čas, tak vyrážíme na kolo. Ted' v zimě jsme se snažili už i nějaké běžky, ale zatím toho sněhu není tolik. To je všechno pro nás relax, odpočinek.“* R7, Ž57.

Dalším typem způsobu trávení volného času, který vzešel z axiálního kódování, je volný čas trávený prací. Ten u respondentů takřka dominuje. Mnoho z nich je vlastníkem nemovitosti a pozemku, o který se ve volném čase starají.

„Ted' jsme dělali rekonstrukci střechy, zateplování fasády. Tož to byly takové velké akce, takže tam prasklo hodně úspor. Takže další akce mám tam rozdělaný plot, takže to je ted' úkol číslo jedna. R1, M53. Stejně tak i respondent mladšího věku: *„Můj volný čas poslední dobou spočívá v tom, že se starám o dům a zahradu“*. R5, M25.

Dále také respondentka ve věku 48 let, která pracuje na zahradě se svými dcerami *„Pracujeme spolu na zahradě. Já pěstuju keře, okrasné keře. A snažím se rekonstruovat jámu po bazéně, který jsme měli dřív. Protože jsme měli dřív bazén a ted' ji potřebuji zavést. A jinak mám ještě domácí zvířectvo. Mám dvě kočky, takže i kočičkám se musím věnovat“* R3, Ž48.

Zde vidíme, že respondentka sice o těchto činnostech mluví jako o svém volném čase, jde však o čas mimopracovní, jelikož jde o práci na zahradě a jedná se o povinnosti, závazky, které má respondentka vůči sobě a domácnosti. Stejně tak i respondenti v předešlých

odpovědí, jejich volný čas tráví rekonstrukcí střechy, péčí o dům a zahradu. Stejně tak nejde o volný čas, ale čas mimopracovní. Nejde totiž o jejich koníčky, ale spíše závazky.

Někteří občané ve svém volném čase také vynakládají energii proto, aby ve vesnici zachovali stávající hodnoty. Místní důchodce ve věku 73 let uvádí, že byl zakladatel klubu důchodců a podařilo se jim po těžkém boji obnovit budovu bývalé základní školy. „*Město to nepodporovalo. Město to chtělo pronajmout na hospodu a soukromé účely. A my jsme říkali, že ne, že je to jediná budova, která tady je. Chtěli to pronajmout nějakému soukromníkovi, který tam chtěl provozovat ubytování a hospodu. Bylo to po revoluci, v roce 1993, tehdy jsme vydláždili nádvoří, udělali topení. Nabídli jsme městu, aby odprodali bývalý národní výbor, tam tu budovu, co je naproti hospody. Tak se jim to podařilo odprodat a vrazili tam peníze. Podmínkou, aby to bylo využité, tak tehdy se založil klub důchodců. Protože na to byly z města finance.*“ R9, M73.

Stejně tak rodačka a pamětnice, ve věku 76 let vzpomíná, jak se spoluobčané podíleli na založení kapličky v obci. „*Je tady ta nová kaplička postavená. Byla tu stará kaplička, to si pamatuju, že pamětníci říkali, že to byla dřív sýpka na obilí a z toho postavili kapličku. Jenomže byla hodně v cestě a ten silniční provoz je hodně hustý už včil, než bylo to dřív. Místní občan věnoval pozemek, udělala se sbírka a farář Divíšek na to dal hodně peněz a postavila se tady kaplička. A to je tu taková dominanta*“. R10, Ž76.

Další z respondentek se zmiňuje o tom, že ve svém volném čase tráví čas výpomocí v hospodě, „*chodím tam na brigády, když potřebujou, o víkendech. To zas je jako zabítý čas pro mě*“. R8, Ž31.

Mnozí z nich však práci berou jako koníček, což se při kódování ukázalo být dalším typem trávení volného času.

Respondent ve věku 29 let uvádí jako jeho zálibu spravování aut. „*Je to zábava, protože jsem si pořídil jedno auto na to, abych ho právě spravoval. Abych se zabavil a vyzkoušel. Je to mírná úprava auta, tuning nebo performance. Dám tam lepší motor, ještě s turbem.*“ R1, M53.

U této výpovědi jasně vidíme, že činnost, která by mohla být v některých případech považována za mimopracovní je respondentem zcela jasně vymežována jako záliba, tedy činnost vykonávaná ve volném čase.

Dalším respondentem, pro kterého je práce volnočasovou aktivitou, je muž ve věku 57 let, který má vysokoškolské vzdělání a pracuje jako vedoucí investic. Uvádí: *„Nejvíce volného času mně zabere údržba svého baráku, nemovitostí a zahrady kolem baráku. Dceřiné chaty a pozemku kolem chaty a údržba matčiného baráku a zahrady a nemovitosti kolem tohoto baráku. Je to pro mě koníček, ne povinnost, kdyby to byla povinnost, tak to nedělám. A funguje to tak, že přes týden si tu práci připravuji a sháním si materiál. Čtu si knížky a brouzdám po internetu. A soboty jsou vyhrazeny na to, aby se pracovalo, a neděle jsou vyhrazeny na to, aby se dělaly další koníčky, a to je sport a vnuk“*. R4, M57.

Také další respondent, důchodce uvádí, že jeho práce se stala vlastně jeho koníčkem: *„co se týká volného času, mých zálib. Tak zálibu mám jako v tom, že shromažďuju tady ty podklady, zajímám se o dění v obci. Ve Velíkově jsem pracoval od roku 1975 v Národním výboru, posléze v občanské komisi. V regionální komisi a v současné době v té komisi místní části. Takže se zajímám o činnost ve Velíkově. Dalo by se říct, že Velíková je mým takovým největším koníčkem“*. R9, M73.

Posledním typem identifikovaným jako typ trávení volného času, je volný čas chápán jako doplnění energie.

Respondenti hovoří o možnostech chození do přírody, na procházky. *„Jinak je tu dobře, je tu klid. Jako teďka je tady ten les zavřený, ale jinak třeba na Troják, k Trojáku třeba na procházku, tam to mám ráda“*. R8, Ž31.

Také respondent z řad studentů využívá blízkou přírodu: *„a na procházky, když jdu sám, tak jdu tady do lesa na Sýkorku, nebo na Kašavu zamírím. A když chci jít s kamarádama tak zvolím Zlín. Nejvíc Otrokovice. Tam je nejvíc lesů, nejvíc je to tam zelené“*. R6, M19.

Dalším způsobem, jak lidé dobíjejí energii ve volném čase je setkávání s přáteli, které se objevovalo ve výpovědích spousty z nich. Pro příklad uvádím odpověď respondentky, která je původem ze Zlína a do Velíkově se přistěhovala před šesti lety *„Ze svých zálib mám nejradši setkávání s přáteli. No, co máme své kamarády, hodně dobré kamarády. Když se setkáváme, tak buďto někde vyrážíme do přírody nebo přímo u nás na Velíkově se dělá formou zabíjačky setkání. Že se to nachystá na celý den, na všechno se složíme. Přijde celá partie, uděláme celou zabíjačku. Neříkám, že se požere, ale pojí se. Popije, pozpívá současně. Protože u toho je i ta kytara, všechno. Scházíme se vlastně jak*

kamarádi, tak rodiny a ti všichni dohromady. Současně i naši vnuci, takže se nás sejde požehnaně. Až 35 lidí, takže to za to stojí.“ R7, Ž57.

Dále respondenti volný čas chápou jako čas, který mohou využívat sami pro sebe. „*Ano, na to svoje volno. Že jsem sama se sebou, anebo můj. A sama i pro sebe trávím svůj čas, že si zajdu ke kadeřníkovi, na nehty za kamarádkou pokecat. To je prostě můj volný čas, relax, že si člověk odpočine.“ R7, Ž57.*

Stejně o volném čase mluví také respondentka ve věku 48 let: *Ne, to nepracuju celé odpoledne... Taký odpočívám. Věnuji se sama sobě. Navštěvovala jsem jógu tady v Kostelci u Zlína, ale teď už to nedělám a cvičím doma. Ale teď už kvůli práci a kvůli mému zdravotnímu stavu to nešlo skloubit dohromady. Takže teď cvičím doma, víc se o to zajímám. To je můj odpočinek.“ R3, Ž48.*

Zmíněné souvislosti, které působí na volný čas, zaznamenávám v níže přiloženém schématu. Můžeme v něm vidět, že volný čas respondentů jsem rozčlenila na to, kde ho tráví, co dělají a s kým. Dále také závisí na tom, zdali ho tráví sami nebo s ostatními. Volný čas strávený s ostatními dále člením na čas s přáteli a rodinou. Činnost, kterou ve svém čase vykonávají je různorodá. Jedná se například o návštěvu veřejných míst, kulturu či kutilství. Dále tuto činnost můžeme rozdělit na aktivní a pasivní. Mnoho respondentů aktivně využívá blízkou přírodu, někteří respondenti sportují nebo navštěvují spolky. Volný čas také tráví pasivně, tedy četbou, spánkem nebo návštěvou místní hospody.

Faktory, které ovlivňují způsob trávení volného času můžeme rozdělit do dvou dimenzí. První z nich jsou individuální faktory. Do nich můžeme zařadit strategii, tedy jednání. Konkrétně co jedinec dělá proto, aby trávil volný čas daným způsobem. Například dojíždění do města, návštěva veřejných míst nebo volba zůstat v soukromí. Dále je do individuálních faktorů zařazen sociální status, tedy individuální podmínky respondentů. Zdali má rodinu, nebo žije sám. Jeli manuálním pracovníkem, studentem nebo pracovníkem na vedoucí pozici.

Druhou dimenzí jsou sociální faktory. Zde hrají roli intervenující podmínky. Jaká je v obci nabídka možností využití volného času. Také jaká byla nabídka možností dříve, mnoho z respondentů svůj volný čas porovnává s volným časem dříve.

Pokud se pokusíme zmíněné informace shrnout, vidíme, že způsob trávení volného času u respondentů je velmi rozmanitý. Od kutilství, přes cvičení, trávení volného času prací nebo procházkami, až po kulturní vyžití v blízkém Zlíně. Respondenti také velmi často uvádějí manuální práci a jiné domácí práce jako způsob trávení volného času. O tomto jevu se také vyjadřuje Duffková „tendence a vývoje volného času v současné české společnosti a způsoby trávení volného času jsou v současnosti diferencované. Co však převažuje, je právě velká rozmanitost v tom, jak jedinci volný čas využívají (Duffková 2008: 164).

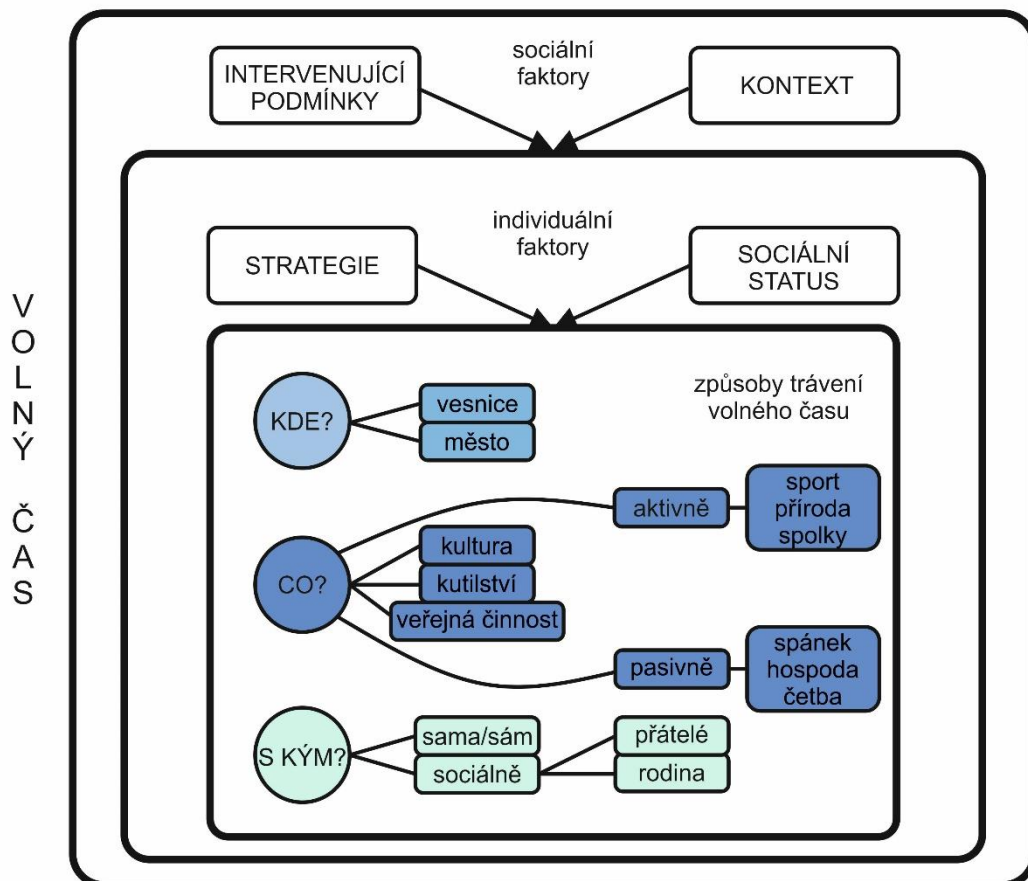

Schéma 1 Schéma paradigmatického modelu

Závěr

Ve své práci jsem analyzovala způsob trávení volného času obyvatel venkovské obce Velíková. Pomocí rozhovorů jsem získala vhled do způsobu trávení volného času v obci. To, jak naložíme s 24 hodinami, které máme každodenně k dispozici, je jedno ze základních rozhodnutí. Čas je zdroj, kterého máme všichni k dispozici omezené množství a to, jak s časem naložíme, ovlivňuje náš život. V současnosti se diskutuje o délce týdenní pracovní doby, flexibilních formách práce, institucionálním zajištění péče o děti, rovnosti žen a mužů na trhu práce a také o dostupnosti volnočasových aktivit. Jak nakládají se svým časem obyvatelé Velíkové?

Obec se v průběhu posledních let proměnila a více se otevřela. Je to dáno vlivem změny režimu a také městskou dopravou, která je do obce zavedena. Velíková je tak atraktivní i pro přistěhovalé občany. Obyvatelé se i nadále věnují drobnému domácímu hospodaření a řadu prací v domě a kolem domu se snaží zajistit svépomocí. Snaha o zvýšení životní úrovně je u obyvatel pasivní a převažují činnosti, které jsou charakteristické pro venkovský životní způsob. Péče o zahradu, domácí zvířectvo, pomoc rodině, práce na stavbách a rekonstrukcích.

Volný čas nabízí jak regeneraci sil, kompenzaci zátěže, ale i důležitou seberealizaci. Co konkrétně však znamená pro obyvatele obce? Ve výpovědích respondentů se často objevovaly odpovědi spojené s otázkou finanční stránky trávení volného času. Zejména starší respondenti, majitelé nemovitostí se často zmiňovali, že rekonstruují nemovitost a finance tak spíše směřují do údržby. Do volného času tak stále zřetelně intervenují ekonomické faktory, které rozhodují o způsobu trávení volného času. Na volný čas má rovněž velký vliv vykonávání domácí práce nejrůznějšího druhu, které se nevyhne žádný z respondentů. Lze však vysledovat, že čím mladší respondent, tím se domácím pracím věnuje méně.

Mladí respondenti na otázku, co pro ně znamená volný čas, odpovídali méně účelově. Zmiňovali se zejména o tom, že je to pro ně čas, kdy nic nemusí. Mladší respondenti se k volnému času vyjadřovali spíše jako k době, kdy mohou odpočívat a trávit ho jinak než povinnostmi. Stejný pohled na volný čas uváděla i žena středního věku, pracovnice úřadu práce, která volný čas chápe jako zasloužený odpočinek. Lze tedy konstatovat, že čím mladší respondent, tím svůj volný čas využívá více k odpočinku.

Způsob života a také i způsob trávení volného času v obci se na vesnici proměnil. Z odpovědí respondentů se můžeme například dozvědět, že lidé spolu dříve více komunikovali, pomáhali si. Dle nich se život přemístil spíše do přilehlého města Zlína, kde občané pracují. Tento trend, kdy se venkov začal více propojovat s vesnicí, zaznamenáváme už v 19. století a nevyhnul se ani obyvatelům Velíkové.

Respondenti mladšího i staršího věku tráví volný čas ve městě, mladší respondenti dojíždí do města za kulturou na koncerty a do divadla. Starší zase využívají možnost členství v klubech a spolcích, nebo město využívají k návštěvě kostela.

Způsob trávení volného času se proměnil také z toho důvodu, že tradice a spolky jsou zmiňovány převážně staršími občany. Z rozhovorů lze vysledovat, že mladší obyvatelé neprojevují zájem o dobrovolný hasičský sbor. Nezájem o návštěvu organizovaných aktivit se však projevuje i u osob staršího věku, jelikož klub důchodců se potýká s poklesem nových členů. Respondenti uvádějí, že více tráví volný čas doma nebo s přáteli či rodinou v soukromí. Což lze rozhodně považovat za proměnu způsobu trávení volného času. Respondenti staršího věku totiž zároveň vzpomínají na doby svého mládí, které trávili převážně organizovanými aktivitami. Díky účasti v organizacích respondenti měli možnost účastnit se zájezdů, učili se dovednosti a znalosti spojené například s ochranou života a zdraví. K proměně způsobu trávení volného času došlo také změnou režimu, jelikož respondenti, kteří vzpomínají na své mládí, žili tehdy v době, kdy se formovaly zájmové svazy s celostátní působností a patřily do sítě osvětových zařízení.

Změna politického systému s sebou nesla i změnu v legislativě a vlastnických vztazích. Měla dopad na zaměstnaneckou, společenskou i kulturní sféru. V této době byla obnovena obecní samospráva. Obce se integrovaly do mikroregionů, objevily se také nové, nekonvenční formy zemědělské výroby a rozvinula se agroturistika. K tomuto závěru dochází také studie grantového úkolu Sociokulturní proměny současné vesnice, kterému se věnoval Ústav evropské etnologie. Záměrem bylo postihnout a analyzovat proměny venkova a tradiční kultury v souvislosti se společenským vývojem po r. 1989. Nakolik se změněné společenské podmínky podepsaly na každodenním životě a kulturních aktivitách venkova? Došlo k obnovení přerušovaných tradic nebo hledání nové identity? Výzkumem, který probíhal v letech 2003–2005 bylo zjištěno, že současný společenský život vesnice je reprezentován ritualizovaným chováním, které je směsí starých agrárních tradic, křesťanské víry, projevů industriální civilizace a fenoménů

moderního globalizovaného světa. I když některé rituály vymizely, některé po transformaci přežívají, protože plní společensky integrační role.

Stejně tak i výzkumem obce jsem zjistila, že uvedené platí například i o masopustu, který se stále v obci Velíková odehrává. Má však oproti dřívějšímu spíše karnevalový charakter. Fotografie této slavnosti jsou přiloženy v příloze č.4 obrázky 9. a 10. Dále se stále dodržuje tradice pálení čarodějnic, lampionový průvod a také Cyrilometodějská slavnost. Tato slavnost je jednou z mála událostí, při které se občané setkávají na místním výletišti. V rozhovorech respondenti hovoří o tom, že nynější veřejné prostory v obci nejsou využívány. Ať už se jedná o hasičskou zbrojnicu, fotbalová hřiště nebo budovu základní školy. Proč tomu tak je? Souviset to může také s aktuálním trendem, kdy pozornost jedinců je přemístěna převážně na seberozvoj a rodinu. Pozorujeme tak spíše individualismus a veřejný život jde do pozadí. Patrné je to zejména u mladších respondentů, kteří uvádějí, že svůj čas tráví převážně doma, nebo popřípadě vyjíždějí do blízkého města.

Za zajímavý také považuji fakt, že nově přistěhovalí obyvatelé do vesnice neprojevují zájem o integraci do života v obci. Může za tím stát jejich věková vzdálenost od místních občanů. Zatímco mladí rodáci se z obce stěhují, staří zůstávají a do obce přichází noví a mladí jedinci, kteří mají svůj život ve Zlíně a s ostatními v obci se nesetkávají.

Vesnice se tak postupem času proměnila a stejně tak se proměnil i způsob trávení času v obci. Neustále však převládá blízkost vesnice s přírodou. Mnoho z respondentů kladně hodnotí polohu obce, která je obklopena lesy a loukami. Obyvatelé často chodí na procházky a pochvalují si klid, který díky lokalitě mají. Tato možnost je v poslední době využívána i obyvateli města Zlína, kteří se do Velíkové vydávají místní městskou dopravou na procházky a túry, aby utekli ruchu města.

V závěru práce si dovoluji vystoupit z pozice výzkumníka a ohodnotit výhodu, kterou život ve Velíkové nese. Klid, spojení s přírodou a pocit, že se zastavil čas, který při pobytu ve vesnici člověka obklopí, je vlastností, která předčí veškeré limity způsobu života na vesnici.

Zdroje

1. Creswell, J. 2007. *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. University of Nebraska: Sage Publications.
2. Davies, M. B. 2007. *Doing a Successful Research Project*. New York: Palgrave Macmillan Houndmills.
3. Denzin, N. K., Y. S. Lincoln 2000. *The Sage handbook of qualitative research*. - Thousand Oaks: Sage Publications.
4. Duffková, J., L. Urban, J. Dubský. 2008. *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o.
5. Filipcová, B. 1970. „Volný čas.“ s. 549 in *Malý sociologický slovník*. Praha: Svoboda.
6. Hendl, J. 2005. *Kvalitativní výzkum*. Portál: Praha.
7. Zlín. 2017. „Velíková“ [online]. [cit. 18.9.2017]. Dostupné z: <https://www.zlin.eu/velikova-cl-1289.html>.
8. Hosák, L. 1967. *Přehled historického místopisu Moravy a Slezska v období feudalismu do roku 1848*. Ostrava: Profil.
9. Janečka, J., T. Vykopal. 2016. *Brožura k sedmdesátému výročí založení sboru dobrovolných hasičů Velíková*. Zlín: Sbor dobrovolných hasičů Velíková.
10. Kubátová, H. 2016. *Proměny příměstského venkova a venkovské každodennosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
11. Loučková, I. 2001. „Směrem k integrovaným strategiím nejen ve výzkumu v sociální práci.“ *Sociologický časopis* 37 (3): 313–328.
12. Nekuda, V. 1995. *Zlínsko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně.
13. Pávková, J. 2008. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. Praha: Portál.
14. Perlín, R. 1999. „Venkov, typologie venkovského prostoru.“ *Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK* [online] [cit. 2017-02-12]. Dostupný z: https://www.researchgate.net/profile/Radim_Perlin/publication/228386326_Venkov_typologie_venkovskeho_prostoru/links/0c96052a5889498e30000000.pdf.
15. Perlín, R., S. Kučerová, Z. Kučera, Z. 2010. „Typologie venkovského prostoru Česka.“ *Geografie* 115 (2): 161–187.
16. Průcha, J. 2013. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál.

17. Ritchie, J., J. Lewis, K. Nicholls, R. Ormston. 2003. *Qualitative research practice*. London: Sage Publications.
18. Schutz, A. 1960. *The Social World and the Theory of Social Action*, *Social Research*, Camden 27 (1): 203.
19. Strauss, A., J. Corbin. 2008. *Basics of Qualitative research: techniques and procedures for developing grounded theory*. London: Sage Publications.
20. Strauss, A., J. Corbinová. 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Albert.
21. Šípek, J. 2001. *Úvod do geopsychologie: Svět a putování po něm v kontextu současné doby*. Praha: ISV nakladatelství.
22. Švaříček R., K. Šed'ová a kol. 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Nakladatelství Portál.
23. Válka, M. 2011. *Sociokulturní proměny vesnice: Moravský venkov na prahu třetího tisíciletí*. Brno: Masarykova univerzita.
24. *Velký sociologický slovník*. 1996. Praha: Karolinum.
25. Viktoriova B. (ed.). 1999. *Česká etnoekologie*, Praha: Cargo Publishers.

Seznam příloh

Příloha č. 1 Tabulka respondentů.....	1
Příloha č. 2 Scénář rozhovoru	2
Příloha č. 3 Tabulka selektivního kódování	3
Příloha č. 4 Fotografie místní části Velíková.....	4

Příloha č. 1 Tabulka respondentů

Kód	Věk	Zaměstnání	Vzdělání	Rodné bydliště
R1	53 let	Operátor výroby	Střední s maturitou	Veliková
R2	29 let	Provozní elektrotechnik	Střední s maturitou	Veliková
R3	48 let	Uklízečka	Výuční list	Veliková
R4	57 let	Vedoucí investic	Vysokoškolské vzdělání	Veliková
R5	25 let	Pásová výroba	Střední s maturitou	Ostrava
R6	19 let	Student	Základní	Veliková
R7	57 let	Pracovnice na úřadu práce	Střední s maturitou	Zlín
R8	31 let	Kontrolorka pásové výroby	Výuční list	Zlín
R9	73 let	Důchodce (strojní konstruktér)	Střední s maturitou	Veliková
R10	76 let	Důchodkyně (dojička krav)	Základní	Veliková

Příloha č. 2 Scénář rozhovoru

1. Formální otázky
 - a. Datum narození
 - b. Zaměstnání
 - c. Nejvyšší dosažené vzdělání
 - d. Rodné bydliště

2. Struktura dne
 - a. Popis běžného dne
 - b. Volný čas vs. práce

3. Volný čas
 - a. Jak respondent chápe volný čas
 - b. Co znamená volný čas
 - c. Jak trávili volný čas v mládí
 - d. Jak tráví volný čas nyní

Příloha č. 3 Tabulka selektivního kódování

Jak tráví respondent volný čas	Aktivní trávení volného času	Práce	Koníčky	Relaxování
Blízkost přírody	Sběr hub	Péče o zahradu, zvířata, pozemek	Kutilství, manuální realizace	Příroda, svoboda ve volném čase
Setkávání	Návštěva kostela	Péče o rodinu	Jóga, Zumba, Sbor dobrovolných hasičů	Přátelé
Převaha času ve Velkové	Sport, účast na pohádkovém lese, tradice	Domácí povinnosti, péče o dům, rekonstrukce domu	Péče o zahrádku, péče o zvířata	Odpočinek, pasivní trávení volného času, volný čas pro sebe
Závislost na ročním období	Návštěva přírody	Realita volného času	Záliba ve Velkové	Poslech hudby
Životní situace	Výlety	Význam volného času	Finanční stránka	Velké množství volného času
Udržování tradice	Koncerty, Kulturní vyžití, Městská doprava jako vstupenka za kulturou	Spolupráce s městem	Boj občanů o záchranu budovy školy, Vybudování nové kapličky za spolupráce občanů	Setkávání
Budova základní školy	Aktivní klub důchodců, Činnost hasičského sboru, Členství v klubech, spolcích, Nácvik krizových situací v kroužku	Nezájem občanů o klub důchodců, Neúčast ve spolcích a organizacích, Nezájem mladých účastníků o hasičský sbor	Výroba a domácí práce jako činnost spolku	Výlety v rámci klubu důchodců, Účast starších občanů
Návštěva hospody	Spíše místní návštěvníci, Využití fotbalového hřiště	Výpomoc v hospodě	Propustnost napříč generacemi	Sdružování v hospodě, Základ vesnice, Využití volného času s vrstevníky, Volný čas jako svoboda, Pohodlnost, Pasivní trávení volného času

Příloha č. 4 Fotografie místní části Velíková

Obrázek 1 Místní část Velíková

Obrázek 2 Kaplička sv. Cyrila a Metoděje

Obrázek 3 Budova hasičské zbrojnice

Obrázek 4 Budova místní hospody

Obrázek 5 Budova bývalé základní školy

Obrázek 6 Místní Výletišťe, místo konání zábav a jiných akcí

Obrázek 7 Pohled na místní část Velíková

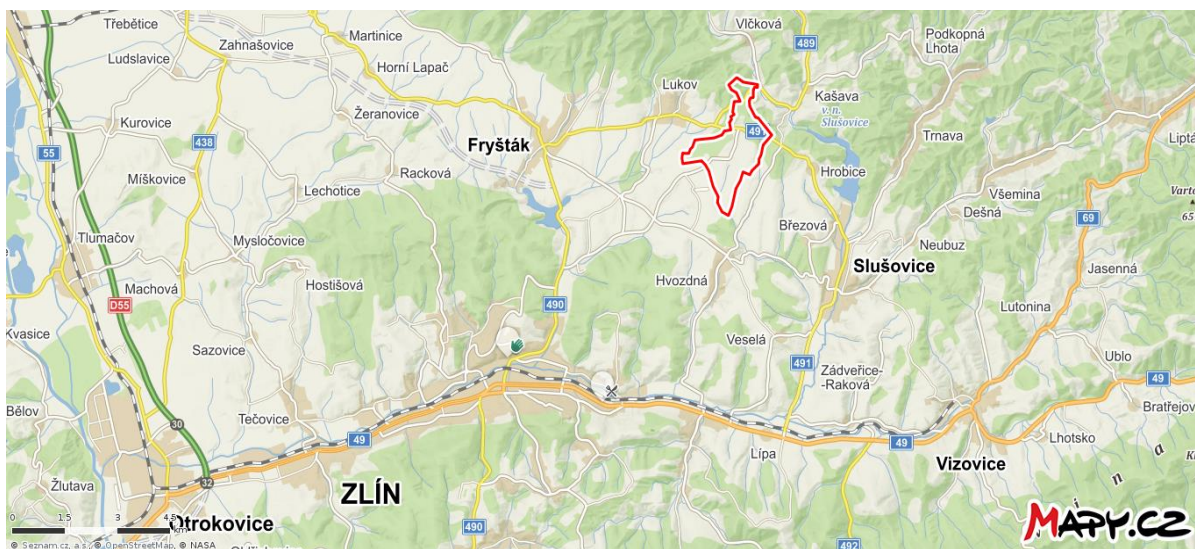
Obrázek 8 Zastávka veřejné hromadné dopravy

Obrázek 9 Fotografie z masopustu v roce 1975

Obrázek 8 Masopust v roce 2017

Obrázek 11 Zobrazení vesnice na mapě. (mapy.cz)